Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Газета 1918 йил 21 июндан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

№ 230 (20.198) • 1988 йил 6 октябрь • пайшанба Баҳоси 3 тийин.

ТЕРИМДА УЮШҚОҚЛИК БЎЛСИН!

НАМУНА КЎРСАТИБ

● Сожида Тоғаева, Малоҳат Нормуродова, Мелинор Ашурова, Сония Алимовалар — Пахтачи районидаги Карл Маркс номли колхознинг пешқадам чеварлари. Улар ҳозиргача 3 — 4 тоннадан пахта териб қўйишди.

● Яккабоғ районидаги «Коммунизм» колхозининг моҳир теримчиси Муқаддам Холмуродованинг шу кунгача терган пахтаси 5 тоннага етди.

«ОҚ ОЛТИН» ХИРМОНИГА

Республика областларида пахта тайёрлашнинг бориши тўғрисида шу йил 5 октябрга бўлган

МАЪЛУМОТ

(Планга нисбатан процент ҳисобида)

Областлар	Бир кунда	Мавсум бошидан	Шу жумладан машинада терилгани: Бир кунда	Мавсум бошидан
Хоразм	1,90	77,72	1,45	44,57
Тошкент	4,18	68,20	4,90	70,73
Қашқадарё	2,39	62,95	2,33	52,50
ҚҚАССР	2,78	54,36	3,17	51,73
Фарғона	2,41	53,51	1,86	22,67
Сурхондарё	2,61	52,64	3,91	61,17
Наманган	2,46	52,43	2,35	33,09
Бухоро	3,13	50,28	3,38	33,37
Андижон	1,62	45,18	1,13	16,28
Сирдарё	4,22	43,72	5,14	49,40
Самарқанд	2,61	28,40	2,81	19,27
Республика бўйича:	2,80	51,91	3,11	41,58
Шу жумладан ингичка толали пахта:				
Наманган	1,50	60,58	—	—
Сурхондарё	3,12	59,26	6,80	99,58
Қашқадарё	2,68	45,23	4,42	57,19
Самарқанд	2,37	32,94	1,37	4,37
Бухоро	0,40	5,99	—	—
Республика бўйича:	2,82	52,15	5,71	80,68

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросида

КПСС Марказий Комитетининг Сиёсий бюроси 3 октябрь куни бўлиб ўтган мажлисида КПСС Марказий Комитети 1988 йил сентябрь Пленумининг қарорларини амалга ошириш билан боғлиқ бўлган биринчи галдаги масалаларни кўриб чиқди.

КПСС Марказий Комитетининг Пленуми XIX Бутуниттифоқ партия конференциясининг партия авангардлик ролини оширишга ва қайта қуришни янада чуқурлаштиришга қаратилган йўл-йўриқларини турмушга татбиқ этиш йўлидаги қонунли қадам бўлганлиги қайд этилди. Партия, СССР Олий Совети йўли билан, айниқса СССР Министрлар Совети ва унинг доимий органлари йўли билан қайта қуриш сиёсатини амалга ошириш учун контролни кучайтириш зарурлиги таъкидланди.

Сиёсий бюро мажлисида партия аппаратини шакллантириш масалалари ҳам кўриб чиқилди. Унинг иши КПССнинг жамият сиёсий авангарди сифатидаги ролини ошириш вазифасига муносиб бўлиши кераклиги таъкидланди. Партия аппаратининг фаолиятида маҳкамачилик ва маҳаллийчилик ёндашувига йўл қўймаслик муҳимдир.

Шу масалаларнинг ҳаммаси юзасидан Марказий Комитетнинг Сиёсий бюроси конкрет топшириқлар берди.

Мажлисда КПСС Марказий Комитетининг партия аграр сиёсати масалаларига бағишланган Пленумига қандай тайёргарлик кўрилаётганлиги муҳокама қилинди. Мамлакат агросаноат комплексидаги иқтисодий муносабатларни ва бошқарувни тубдан қайта қуриш, қишлоқни социал жиҳатдан янада ривожлантириш, агросаноат соҳасида фан-техника тараққиётини жадаллаштириш ҳамда кадрларни тайёрлаш ва қайта тайёрлашни такомиллаштириш юзасидан таклифлар ишлаб чиқиш ҳақида топшириқлар берилди.

XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси КПСС сиёсатининг ошкора характерини кучайтириш, унинг омма билан алоқасини мустаҳкамлаш мақсадида партия раҳбар органларининг ишидан мамлакат коммунистларини, бутун аҳолисини батафсил хабардор қилиб туриш зарур деб топганлиги маълум. Шу муносабат билан КПСС Марказий Комитетининг Сиёсий бюроси «Известия ЦК КПСС» («КПСС Марказий Комитетининг ахбороти») ахборот журналини нашр этиш тўғрисида қарор қабул қилди. Унда партия олий органларининг қарорларини, партия ва жамоат турмушига оид йирик масалалар юзасидан кенг муҳокамага қўйиладиган қарорларнинг лойиҳаларини расмий равишда эълон қилиш назарда тутилади. Марказий Комитетнинг, унинг раҳбар органлари ва аппаратининг кундалик фаолияти ҳақида жамоатчиликни мунтазам хабардор қилиб туриш, КПСС Марказий Комитетидаги энг муҳим мажлислар, кенгашлар ва учрашувларнинг стенограммаларини, партия ходимларини сайлаш ва тасдиқлаш ҳақидаги маълумотларни, уларнинг таржимаи ҳолини, маҳаллий партия ташкилотлари фаолияти хроникасини эълон қилиб бориш ҳам кўзда тутилмоқда. Журналда партия архивларидан олинган материалларни босиб чиқариш мўлжалланмоқда.

СССР Министрлар Советининг расмий органи тарзида «Правительственний вестник» («Ҳукумат ахбороти») газетасини нашр этиш тўғрисидаги таклиф қўллаб-қувватланди. Газета ҳукуматнинг иқтисодий, социал ва маданий сиёсатни амалга ошириш соҳасидаги фаолияти ҳақида, мамлакатда қайта қуришни рўёбга чиқариш билан боғлиқ бўлган актуал муаммолар тўғрисида жамоатчиликни мунтазам хабардор қилиб боради. «Вестник»да статистика ва социология тадқиқотларининг қабул этилган қарорлар қандай амалга оширилаётганлиги билан боғлиқ бўлган маълумотлари таҳлилий обзорларини, оммавий ахборот воситаларининг танқидий материаллари ва меҳнаткашларнинг хатлари юзасидан ҳукумат органлари кўрган чоралар ҳақидаги хабарларни эълон қилиш белгиланди.

Мажлисда «Известия ЦК КПСС» ва «Правительственний вестник»нинг нашр этилиши партиянинг жамиятимиз сиёсий системаси демократизмини чуқурлаштиришга қаратилган йўлига мос бўлиб тушади, партия ва давлат турмуши соҳасидаги ошкораликни кенгайтиришга кўмаклашади, деб таъкидланди.

КПСС Марказий Комитетининг Сиёсий бюроси партия ички ва ташқи сиёсатининг бошқа баъзи масалаларини ҳам кўриб чиқди.

Илғорларга тенглашинг

● Косон районидаги Маршал Жуков номли 39-совхознинг моҳир механик-ҳайдовчиси Эгамберди Эсонов 150 тонна пахта териб дастлабки мажбуриятни бажарди. У яна қўшимча 50 тонна пахта териш мажбуриятини олди. «Зангори кема» капитани эл хирмонига ҳар куни 9—10 тоннадан пахта териб тўкмоқда. Шу совхоздан яна бир пешқадам механизатор — Хуррам Маҳмадмуродовнинг машинада терган пахтаси 150 тоннадан ошиб кетди.

● Ўрта Чирчиқ районидаги Ленин номли колхознинг Умарқул Муҳамедов, Эгамқул Муҳамедов, Асан Бўронбоев сингари «зангори кема» капитанлари шу кунларда ғайрат камарини боғлаб, 10 —12 тоннадан пахта термоқдалар. Уларнинг ишжоати туфайли Мамажон Аҳмаджонов бошлиқ бригада йиллик планни бажарди. Давлатга 220 тонна «оқ олтин» етказиб берилди.

● Наманган районидаги «Коммунизм» колхози уруғлик пахта тайёрлаш йиллик планини бажарди. Қабул пунктига 1600 тонна сифатли хом ашё топширилди. Бунда теримчилар баҳси пешқадамлари — Орзухон Ҳамдамова, Дилором Ҳайдарова, Мунаввар Ҳожибоеваларнинг ҳиссаси катта. Улар хирмонга кунига 150—160 килограммдан биринчи сорт пахта тўкмоқдалар.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг қарори

ЎЗБЕКИСТОН ССР ДАВЛАТ МУКОФОТЛАРИ БИЛАН ТАҚДИРЛАШ ТАРТИБИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ТЎҒРИСИДА

Совет жамияти турмушининг барча соҳаларини ҳар томонлама янгилаш шароитида қайта қуриш, мамлакатни социал-иқтисодий ривожлантиришни жадаллаштириш ишига, жамиятнинг маънавий ҳаётини бойитишга, Ватаннинг мудофаа қобилиятини, унинг халқаро мавқеини мустаҳкамлашга ғоят катта шахсий ҳисса қўшганлик учун совет кишиларини маънавий жиҳатдан рағбатлантириш, бунда ўз меҳнат ва жамоат бурчларини фидокорлик билан бажараётган гражданларнинг хизмати умумхалқ томонидан тан олинишининг ифодаси сифатида давлат мукофотларининг ролини ошириш жуда катта аҳамиятга эга бўлади. Шу муносабат билан Ўзбекистон ССР давлат мукофотлари билан тақдирлаш тартибини яхшилаш, уларнинг обрўсини кўтариш зарурати пайдо бўлмоқда. Ўзбекистон ССР давлат мукофотлари билан рағбатлантириш меҳнат коллективларининг фаол иштирокида, чинакам демократия вазиятида, социал адолат, ошкоралик принциплари асосида амалга оширилиши лозим.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми **қарор қилади:**

1. Ишлаб чиқариш, фан, халқ маорифи, соғлиқни сақлаш, маданият, фаолиятнинг бошқа соҳалари айрим ходимларини, меҳнаткашлар группаларини фахрий унвонлар беришга ва Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотлашга тақдим этиш республика, мамлакат социал-иқтисодий тараққиётини ривожлантиришда ҳамда маданий қурилишда конкрет юксак натижаларга эришганлик учун тақдирланувчиларнинг шахсий хизматларини ҳисобга олган ҳолда амалга оширилсин. Бундан буён оммавий мукофотлаш, жумладан беш йиллик якунларига мувофиқ оммавий тақдирлаш тўхтатилсин.

2. Ҳар бир меҳнат коллективи Ўзбекистон ССР давлат мукофотлари билан тақдирлаш тўғрисида мустақил илтимос қилишга ҳақлидир.

Республика давлат мукофотларига тақдим этиш партия, совет, касаба союз, комсомол органларининг, бошқа жамоат ташкилотлари органларининг, министрликлар, давлат комитетлари ва идораларнинг ташаббуси билан амалга оширилиши мумкин.

Мукофотлаш учун номзодлар меҳнат коллективи ёки унинг кенгаши йиғилишида кўриб чиқилади, бу ҳақда мукофот варақасига ёзиб қўйилади. Мукофотлаш тўғрисидаги илтимос рад этилган тақдирда бундай қарорнинг сабаблари тегишли орган томонидан меҳнат коллективига тушунтириб берилади.

3. Мукофотлаш учун номзодларни танлаш чоғида мукофот тақдирланувчининг ҳақиқий хизматларига мос бўлиши принципига амал қилинсин. СССР орден ва медаллари билан, шунингдек Ўзбекистон ССРнинг давлат мукофотлари билан тақдирлаш учун бундан кейинги тақдим этиш одатда олдинги мукофотдан сўнг камида беш йил ўтгач амалга оширилиши белгилаб қўйилсин. Гражданлик ва ҳарбий бурчини бажариш чоғидаги мардлиги ва жасорати учун СССР гражданлари олдин қачон мукофотланганига қарамай, кейинги мукофотга тақдим этилиши мумкин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиғи билан такроран мукофотланмайди.

Совет гражданлари меҳнат фаолияти даврида уларнинг юбилейлари муносабати билан республика давлат мукофотлари билан тақдирланмайди.

4. Меҳнат фаолиятининг асосий соҳасидаги етакчи касб ходимларининг ўз касби фаолиятида катта ютуқлар ва юксак маҳоратга эришувини рағбатлантириш мақсадида Ўзбекистон ССРнинг қуйидаги фахрий унвонлари бўлиши мақсадга мувофиқ деб ҳисоблансин:

1. «Ўзбекистон ССР халқ ўқитувчиси»;
2. «Ўзбекистон ССР халқ артисти»;
3. «Ўзбекистон ССР халқ ёзувчиси (шоири)»;
4. «Ўзбекистон ССР халқ рассоми»;
5. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган саноат ходими»;
6. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган қурувчи»;
7. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган транспорт ходими»;
8. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган алоқачи»;
9. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган қишлоқ хўжалик ходими»;
10. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган пахтакор»;
11. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ирригатор»;
12. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган фан арбоби»;
13. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган экономист»;
14. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ихтирочи ва рационализатор»;
15. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ёшлар мураббийи»;
16. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган соғлиқни сақлаш ходими»;
17. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган халқ таълими ходими»;
18. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист»;
19. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби»;
20. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган архитектор»;
21. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган маданият ходими»;
22. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган журналист»;
23. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган аҳолига хизмат қилиш соҳаси ходими»;
24. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган юрист».

Ўзбекистон ССР Юстиция министрлиги манфаатдор ташкилотлар билан биргаликда «Ўзбекистон ССР халқ ўқитувчиси», «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ихтирочи ва рационализатор» ҳамда «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган аҳолига хизмат қилиш соҳаси ходими» фахрий унвонлари тўғрисидаги Низом лойиҳаларини Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумига 1988 йил 1 декабрга қадар; Ўзбекистон ССР давлат мукофотлари тўғрисидаги қонунларни мазкур қарорга мувофиқлаштириш тўғрисидаги таклифларни 1989 йил 1 январга қадар тақдим этсин, бунда тақдирлаш учун асосларни мамлакат социал-иқтисодий тараққиётини, ижтимоий ҳаётнинг ҳамма соҳаларини жадаллаштиришни, мукофотга тақдим этиш жараёнини янада демократиялашни кўзда тутиб, аниқлик киритсин.

5. Меҳнаткашларни Ўзбекистон ССР давлат мукофотлари билан мукофотлашга тақдим этиш:

Умумиттифоқ министрликлари, СССР давлат комитетлари ва идоралари системасига кирувчи корхоналар, бирлашмалар, муассасалар, ташкилотлар ходимларига — Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети, халқ депутатлари область Совети ва Тошкент шаҳар Совети ижроия комитетлари томонидан тегишли касаба союз Советлари билан биргаликда, шунингдек Умумиттифоқ министрликлари, СССР давлат комитетлари ва идоралари томонидан тегишли касаба союз марказий комитетлари билан биргаликда;

Иттифоқ — республика ва республика министрликлари, республика давлат комитетлари ва идоралари системасидаги корхоналар, бирлашмалар, муассасалар, ташкилотлар ходимларига — Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети, халқ депутатлари область Советлари ва Тошкент шаҳар Совети ижроия комитетлари томонидан тегишли касаба союз Советлари билан биргаликда, шунингдек Ўзбекистон ССР министрликлари, давлат комитетлари ва идоралари томонидан касаба союзларининг тегишли республика комитетлари билан биргаликда;

колхоз аъзолари, бошқа қишлоқ хўжалик кооперативларининг аъзолари, ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш соҳасидаги кооперативларнинг аъзолари, матлубот кооперативларининг аъзоларига — Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети, халқ депутатлари область Советлари ва Тошкент шаҳар Совети ижроия комитетлари томонидан тегишли касаба союз Советлари билан биргаликда, шунингдек Ўзбекистон ССР министрликлари, давлат комитетлари, идоралари ҳамда «Ўзбекбирлашув» правлениеси томонидан касаба союзларининг тегишли республика комитетлари билан биргаликда;

жамоат ташкилотларига қарашли корхоналар, бирлашмалар, муассасалар ходимлари, ижодий союзларнинг аъзоларига — жамоат ташкилотлари республика органлари, ижодий союзлар томонидан касаба союзларининг тегишли республика комитетлари билан биргаликда бевосита Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумига тақдим этилади.

Меҳнат коллективларининг корхоналар, бирлашмалар, муассасалар ва ташкилотлар ходимларини мукофотлаш тўғрисидаги илтимосномаси район, шаҳар партия комитетлари ҳамда халқ депутатлари район, шаҳар Советлари ижроия комитетлари билан келишиб олинади.

6. Автоном республика, областлар, шаҳарлар, районлар ва бошқа аҳоли пунктлари, шунингдек меҳнат коллективлари бундан буён Ўзбекистон ССР давлат мукофотлари билан тақдирланмасин.

7. Министрликлар, давлат комитетлари ва идоралар, жамоат ташкилотларининг органлари, меҳнат коллективлари, республика оммавий ахборот воситалари давлат мукофотлари берилган гражданларнинг ютуқларини кенг пропаганда қилиб, меҳнаткашларни, энг аввало ёшларни уларнинг намунасида тарбияласинлар, бунда халқ олдидаги, социалистик Ватан олдидаги ўз бурчини фидокорона, зўр ғайрат ва ижодкорлик билан бажарган кишиларгина юксак мукофотга лойиқ эканлигини ишонарли тарзда кўрсатиб берсинлар.

8. Республика совет, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари давлат мукофотларидан маҳрум қилишнинг Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми белгилаган тартибига оғишмай риоя қилиниши контрол қилиб борилишини таъминласинлар, бу ишда юксак принципиаллик кўрсатилишига, давлат мукофотлари номуносиб кишиларда қолиш ҳолларини истисно қилинишига эришсинлар.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари А. РОМАНОВСКИЙ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри,
1988 йил 29 сентябрь.

РАСМИЙ ВИЗИТ БИЛАН

КПСС Марказий Комитети ва СССР Олий Совети Президиумининг таклифига мувофиқ Румыния Коммунистик партиясининг Бош секретари, Румыния Социалистик Республикасининг Президенти Николае Чаушеску 4 октябрь куни расмий дўстлик визити билан Москвага келди.

Аэродромда Н. Чаушеску ва унинг рафиқасини КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари А. Н. Яковлев, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР ташқи ишлар министри Э. А. Шеварднадзе, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, СССР Олий Совети Президиуми Раисининг биринчи ўринбосари А. И. Лукьянов, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари Н. В. Тализин, бошқа расмий кишилар кутиб олдилар.

Автомашиналар кортежи мотоциклчилар эскорти ҳамроҳлигида аэродромдан Кремлга йўл олди.

* * *

Катта Кремль саройининг Георгий залида румыниялик меҳмонни кутиб олиш маросими бўлди.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси М. С. Горбачев ва унинг рафиқаси Н. Чаушеску ва унинг рафиқаси билан самимий саломлашиб кўришдилар.

(ТАСС).

Кутиб олиш маросими. (ТАСС—ЎзТАГ телефотоси).

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумида суҳбат

Россияда христиан дини жорий этилишининг 1000 йиллиги тантаналари муносабати билан Тошкентга келган муқаддас Синод, Ўрта Осиё диния ходимлари СССРдаги бошқа епархияларнинг вакиллари, чет эллик меҳмонлар — Болгария ва Финляндия дин арбоблари 5 октябрь куни Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумига ташриф буюрдилар. Уларни Президиум Раиси П. Ҳабибуллаев қабул қилди.

Бўлиб ўтган суҳбат чоғида шу кунларда нишонланаётган юбилей турли диний оқимлар намояндалари, шунингдек атеистларнинг қайта қуриш келтириб чиқарган янги тафаккур руҳида самарали мулоқотига янги сабаб бўлиб хизмат қилиши таъкидланди. Черков ва Совет давлати ўртасидаги муносабатларнинг ўзгариши динга ишонувчиларнинг сулҳпарварлик ва хайрия фаолиятига, миллатлараро муносабатларни такомиллаштиришга қўшадиган ҳиссаларини кўпайтиришга имкон беради.

Тантана қатнашчилари В. И. Ленин номидаги майдонда Номаълум солдат қабрига гулчамбар қўйдилар.

(ЎзТАГ).

Область партия комитетининг пленуми

ТЕРМИЗ, 5 октябрь. (ЎзТАГ). Бугун Сурхондарё область партия комитетининг пленуми бўлиб ўтди. Пленум қатнашчилари область партия комитетининг иши тўғрисидаги ахборот билан танишдилар. Ахборотни бошланғич партия ташкилотларида муҳокама қилиш таклиф этилди.

Пленум XXI Сурхондарё область партия конференциясини чақириш тўғрисида қарор қабул қилди.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармони

ЎЗБЕКИСТОН ССР ФАХРИЙ УНВОНЛАРИ СИСТЕМАСИГА БАЪЗИ ЎЗГАРТИШЛАР КИРИТИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми **қарор қилади:**

1. Ўзбекистон ССРнинг қуйидаги фахрий унвонлари бекор қилинсин:

1. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган енгил ва пахта тозалаш саноати ходими»
2. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган энергетик»
3. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган инженер»
4. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган геолог»
5. «Ўзбекистон ССР қишлоқ хўжалигида хизмат кўрсатган механизатор»
6. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган чорвачилик ходими»
7. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ўрмон ходими»
8. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган балиқчилик ходими»
9. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган рационализатор»
10. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ихтирочи»
11. «Ўзбекистон ССРда ҳизмат кўрсатган технолог»
12. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган конструктор»
13. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган врач»
14. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ўқитувчи»
15. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ансамбль»
16. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ижрочи коллектив»
17. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган оркестр»
18. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган физкультура ва спорт ходими»
19. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган савдо ходими»
20. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган коммунал-маиший хизмат ходими»
21. «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган социал-таъминот ходими»

Ўзбекистон ССРнинг ушбу моддада кўрсатилган фахрий унвонларига сазовор бўлган кишиларнинг ана шу унвонлари сақланиб қолади.

2. Қуйидаги фахрий унвонлар белгилансин:

«Ўзбекистон ССР халқ ўқитувчиси»

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ихтирочи ва рационализатор»

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган аҳолига хизмат қилиш соҳаси ходими»

3. Ўзбекистон ССР Давлат мукофотлари ҳақида Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг 1983 йил 27 май (Ўзбекистон ССР Олий Совети ведомостлари, 1983 йил, 16) Фармони билан тасдиқланган Низомнинг 10-моддаси қуйидаги таҳрирда берилсин:

гражданлар учун Ўзбекистон ССРнинг қуйидаги фахрий унвонлари белгиланган:

а) саноат, қурилиш, транспорт ва алоқа соҳасида

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган саноат ходими»

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган қурувчи»

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган архитектор»

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган транспорт ходими»

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган алоқачи»

б) Қишлоқ хўжалиги, ўрмон, сув ва балиқчилик хўжалиги соҳасида

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган қишлоқ хўжалик ходими»

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган пахтакор»

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ирригатор»

в) Фан, техника ва ишлаб чиқаришни ташкил этиш соҳасида

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган фан арбоби»

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ихтирочи ва рационализатор»

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган экономист»

г) соғлиқни сақлаш, халқ таълими соҳасида

«Ўзбекистон ССР халқ ўқитувчиси»

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган соғлиқни сақлаш ходими»

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган халқ таълими ходими»

д) маданият, адабиёт ва санъат, физкультура ва спорт соҳасида

«Ўзбекистон ССР халқ артисти»

«Ўзбекистон ССР халқ ёзувчиси (шоири)»

«Ўзбекистон ССР халқ рассоми»

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби»

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист»

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган маданият ходими»

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган журналист»

е) аҳолига хизмат кўрсатиш соҳасида

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган аҳолига хизмат қилиш соҳаси ходими»

ж) меҳнат фаолиятининг бошқа соҳаларида

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган юрист»

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ёшлар мураббийи»

4. Ўзбекистон ССРнинг давлат мукофотлари тўғрисидаги Низомнинг 11-моддаси бекор қилинсин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари А. РОМАНОВСКИЙ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри,
1988 йил 29 сентябрь.

ҚИЙИН МАСАЛАЛАР ДАВРИ

20–30-ЙИЛЛАР ТАРИХИ ВА ҲОЗИРГИ ЗАМОН ИЖТИМОИЙ ТАФАККУРИ

«Правда»нинг шу йил 30 сентябрь сонида КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги марксизм-ленинизм институти катта илмий ходими Г. Бордюгов ва сектор мудири В. Козлов қаламига мансуб мақоланинг биринчи қисми эълон қилинган эди. Унда 20—30 йиллар тарихининг айрим мунозарали ва ўткир замонавий масалалари кўриб чиқилганди. Бугун мақоланинг сўнгги қисми босилмоқда.

Материал академик Г. Л. Смирнов таҳрири остида бериляпти.

Фавқулодда чораларнинг лакмус қоғози

Мақоланинг биринчи қисмида «Классик» янги иқтисодий сиёсат кризиси тўғрисида фикр юритилди. Бизнинг фикримизча, бу танглик 1925 йилдаги социал-иқтисодий вазиятга баҳо беришдаги хатонинг натижаси бўлди. Ушбу кризис НЭПнинг партиянинг узоқ муддатга мўлжалланган сиёсати сифатида ҳали ўз имкониятларининг ҳаммасидан фойдаланиб бўлди, деган маънони билдирмасди. Аммо якка деҳқон хўжалигининг индустрлаштиришни жадаллаштириш эҳтиёжларини таъминлашдаги имкониятларига берилган дастлабки баҳо кескинликни шундай кучайтириб юбордики, оқибатда фавқулодда чоралар кўришга мажбур қилди. Бу чоралар аввалига онда сонда қўлланилган бўлса, кейин эса шахсан Сталиннинг тўғридан-тўғри мажбур қилиши туфайли мунтазамлиликка айланди. Марказий Комитет аъзоларининг кўпчилиги жуда жиддий масала олдида, икки йўлдан бирини танлашлари керак бўлиб қолди. Бу йўлдан бири — фавқулодда чоралар бўлса, иккинчиси демократик анъаналарни сақлаб қолиш эди. Ҳа, нотўғри йўл танланди. Бунга нима мажбур қилганлигини ҳали биз тушуниб олишимиз керак бўлади.

Хўш, партия олдида турган икки йўлдан бирини танлаш имкониятининг моҳияти нимада эди? Хўш, бу йўл маданий хўжайинга тенглашиш, қишлоқ хўжалигини фермерчасига ривожлантириш йўлимиди? Бухарин, Риков ва Томскийларда мазкур муаммоларга шундай қараш кўринмайди. Улар ишлаб чиқаришни кооперациялашни вазифа деб билиб, унинг аҳамиятини тушунадилар. Колхозлаштириш муддатлари тўғрисидаги масала, айни пайтда мамлакатни ривожлантиришда майда деҳқон хўжалиги суянч бўлиши кераклиги ва унга устун даражада ёндашишни сақлаб қолиш ёки колхозларни «тузиш»ни жадаллаштиришга бутун диққат эътиборни қаратиш ҳақидаги масалалар — бошқа гап. 1928—1929 йиллар давомида Бухарин группаси тутган позиция билан ўша пайтда Сталинни қўллаб-қувватлаган Марказий Комитет аъзолари кўпчилигининг позицияси ўртасида аста-секин яқинлашиш рўй берди. (Шуни таъкидлаб ўтиш кераки, бу кўпчиликни партияда, Марказий Комитетда алоҳида ўрин тутган кишилар ташкил қилиб, улар бунга Сталин яратган ва назорат қилаётган система туфайли, партия аппарати тўла-тўкис Бош секретарь хоҳиш-иродасига боғлиқ бўлган система туфайли эришган эдилар). Позицияларнинг яқинлашиши 1929 йил ноябрида Бухарин, Риков ва Томский индустрлаштириш суръатларини жадаллаштириш зарурлигини тан олганларида, колхозлар «социализм»га олиб борадиган» асосий йўл» эканлигини ҳамда ёппасига, оммавий равишда коллективлаштириш кераклигини тан олганларида намоён бўлди.

Бухарин группаси билан Сталин тарафдорлари ўртасида қолган якка-ю ягона келишмовчилик дон тайёрлашни ўтказиш чоғида, колхозларни тузиш, қулоқлаштиришда, фавқулодда, маъмурий куч ишлатиш чоралари масаласига муносабат эди. Партия раҳбариятидаги иккиланиш анчагина эди. Шу боис Марказий Комитетнинг 1928 йили ўтказилган июль Пленуми амалда Сталиннинг эмас, фавқулодда чораларни қўллаб-қувватламай, Бухарин группасининг нуқтаи-назарини намоён этди. Айни пайтда Пленумда фавқулодда чоралар партия сиёсатининг ўзидан келиб чиқади, улар асосланган ва зарурдир, деган фикр янгради. Бухаринчилар принцип жиҳатидан фавқулодда чораларни онда-сонда қўлланиш имкониятини инкор этмасдилар. Бироқ улар фавқулодда чораларни системага айлантиришга бутунлай қаршилик кўрсатишар ва бу соҳада ленинча ғояларни изчил ўтказувчи бўлиб майдонга чиққан эдилар. Сталин эса ленинизмдан ва, умуман, марксизмдан қўпол равишда чекинди. Фавқулодда чоралар системага, куч ишлатиш колхозларни ташкил этишда асосий усулга айлантирилди.

Марказий Комитет аъзолари фавқулодда чоралар масаласида Сталинни қўллаб-қувватлаб ҳамда Бухариннинг фавқулодда чоралар системага айланиши керак эмас, яъни ижтимоий жараёнларга таъсир ўтказишнинг доимий усули бўлмаслиги лозим деган концепциясини тан олмай, амалда 20—30-йиллар ва 1937—1938 йилларда рўй берадиган фожиаларга замин яратиб қўйган эдилар.

Фавқулодда чораларнинг системага айлантирилганлиги ижроия ва жазо органлари вазифаларининг ҳаддан ташқари кучайиб кетишига, уларнинг партия назорати остидан чиқиб кетишига олиб келди. Ўз навбатида «фавқулоддачилик» шароитларида Сталин Марказий Комитет Бош секретари сифатида анча эркин ҳаракат қилиш имкониятини қўлга киритди. Натижада Марказий Комитет аъзолари ўзларини ғоятда мураккаб аҳволга солиб қўйдилар. Уларнинг Сталин усулларига қаршилик кўрсата олишлари мумкин бўлган кураш майдони жудаям торайиб кетди. Сталин томонидан уюштирилган ва уни қўллаб-қўлтиқловчи Марказий Комитет аъзоларининг кўпчилиги бир марта система сифатида фавқулодда чораларни қўллаб-қувватлаш йўлига кириш туфайли кейинчалик шу йўлдан янада ва янада чуқурроқ кириб боришга мажбур бўлдилар. 1933 йил январида ўтказилган Марказий Комитет ва ВКП(б) Марказий контроль комиссиясининг Қўшма Пленумида Каганович сўзга чиқиб, гўёки биз одамларни кам отяпмиз, деб репрессияни қанчалик даҳшатли бўлишига қарамай янада кучайтиришга чақирди. Шунда Марказий Комитет аъзоларининг биронтаси ҳам бу мудҳиш даъватга умуман очиқдан-очиқ қарши чиқолмадилар. Албатта, Сталинга ва унинг атрофидаги яқин малайларига норозилик билдириш учун анчагина жасорат керак эди.

Социализм муваффақиятга эришган сари синфий кураш кучайиб боради, деган «назария»ни аввалига Бухарин группаси принципиал равишда ёқтирмас эди. Энди эса бу назария Марказий Комитетда борган сари ўз юзаки тарафдорларини кўпайтирди ва бу билан Сталинни қўллаб-қувватлашни кучайтирди. Марказий Комитет аъзолари Бухарин ва унинг маслакдошлари позициясидан керакли мағизни ола билмадилар, уларнинг революцион қонунчиликни, ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлаш бўйича таклиф қилган тадбирларига бутун жиддийлик билан ёндашмадилар. 20—30-йиллар маррасида онда-сонда фавқулодда чоралар қўлланиш, у жамиятни бошқаришнинг мунтазам системасига айланиб кетмаслиги учун Сталиннинг шахсий манфаатдорлиги камлик қиларди. Айни пайтда у қарорлар қабул қилиш учун коллектив масъулият зиммасида бўлган Марказий Комитетнинг бу системага ишонч билдиришига эришиш керак эди.

Марказий Комитет аъзолари худди шундай қилдилар. Сўзсиз бунда экстремал вазият ўз ролини ўйнади. Революцион тафаккурнинг воқеликни ташвишли, кескинлашган деб қабул қилувчи алоҳида типи ҳам ўз ишини қилди. Коммунистик авангарднинг кўпгина намояндаларида ҳуқуққа, граждан жамиятига ўзига хос муносабат мавжуддир. 1928 йилда Марказий Комитет Пленумида «шахта иши» кўрилиб, унда сўзга чиққан ҳатто Риков ҳам немис мутахассисларини қамаш хусусида гапириб жумладан партия у ёки бу жараёнларни сиёсат масалаларига бўйсундириши, айбдорларни адолат бўйича жазолашлик мавҳум принципларига риоя этмаслиги керак, одамларни қамаш масаласига бизнинг жиноий иш қўзғаш практикамиз манфаатлари нуқтаи назаридан эмас, ёки «адолат» принципидан эмас, балки бизнинг «катта сиёсат» нуқтаи назаридан ёндашиш керак, деб уқтирди.

Социал воқеликни бундай идрок қилиш, эҳтимол ўткир синфий можароларнинг сўзсиз оқибати, коммунистларнинг яширин ҳаракат, революция ва граждандар уруши давридан олиб чиққан шахсий ва коллектив тажрибаси инъикоси бўлиши мумкин. 20-йиллар охирида онгнинг ана шу типида жиддий бузилиш рўй бериб у майда буржуа революционизми томон оғди. Бухарин, Риков ва Томский партия ўзининг амалий фаолиятида қандайдир принципиал маррадан ўтаётганлигини ҳис қилиб, ана шу тенденцияга қарши чиқдилар. Аввалига ўрта партия бўғинида, суд органлари, прокуратура ва ҳоказоларнинг ўрта ва қуйи бўғинларида муайян қаршилик кўрсатиш ҳоллари ҳам рўй берди.

Бу қаршилик дон тайёрлашда, фавқулодда чораларни қўлланиш практикасида анчагина босиқлик қилишда намоён бўлди. 1933 йилда рўй берган очарчиликка пировард натижада олиб келган усулларга қарши норозиликда кўрилди. Жойлардаги суд ходимлари социалистик муҳитни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қаттиқ қонунларни бузганлик билан боғлиқ ишларни кўриб чиқиш чоғида уларнинг 40 процентида айбдорларни қонунда белгиланганидан камроқ даражада жазоладилар, яъни улар ўн йилдан камроқ муддатга қамалдилар. Бу суд ходимларининг айнан революцион ахлоқ нормаларига амал қилганликларидан далолат беради. Каганович бу воқеалар ҳақида Марказий Комитетнинг 1933 йил январь Пленумида доклад қилиб, араванинг ўғирланган тўртта ғилдираги учун ўн йил қамоқ жазоси беришга ботинмаган судьяни мисол қилиб келтиради. Каганович маҳаллий ходимлар тутаётган бундай «яроқсиз» кўрсатмаларни кескин танқид қилиб, қонунларни эмас, балки партия ва ҳукумат қарорларини бажаришга даъват этди. Бу ҳам Пленум қатнашчиларида норозилик уйғотмади. Қуйи суд бўғинларини тозалаш тўғрисидаги талабга ҳам индашмади.

Партияда икки тенденция ўртасидаги кураш давом этарди. Мамлакатга партия раҳбарлигининг «юмшоқ» йўлини ўтказиш тарафдорларига аввалгидек Бухариннинг жамиятнинг иқтисодий ва сиёсий ҳаётини нормал олиб боришга мунтазам равишда қаратилган қарашлари жиддий таъсир ўтказган бўлиши мумкин. Шуниси диққатга сазоворки, Марказий Комитет ва Марказий Контрол комиссиясининг 1933 йил январида ўтказилган Қўшма Пленумида пленумнинг бир неча қатнашчиси Бухарин тўғрисида илиқ гапларни айтишади. Бухарин ўз хатоларини бартараф этди, энг муҳими келажакка интилмоқда. У фавқулодда даврдан сўнг ҳаракатга келтириладиган хўжалик юритишнинг шундай механизмини топишга интилаётганлигини айтишиб, унга ишонч билдиришади.

Маълумки, Бухарин 1934 йил майида «Известия» газетасида «Советлар мамлакатининг экономикаси» мақоласи билан чиқди. Бухариннинг бу мақоласида социалистик бозорни вужудга келтириш тўғрисидаги, совет савдоси механизми орқали ҳаракатланувчи моддий рағбатлантиришни ишга солиш зарурлиги ҳақидаги фикрлар сезилар-сезилмас кўзга ташланади. Бухарин принципиал жиҳатдан бошқача социал иқтисодий вазиятни вужудга келтирган социалистик қурилишнинг янги фазасига қилинган сакрашни қабул қилар экан, бу вазият нормаллаштиришга, жамиятни нормал, хотиржам ривожлантириш дастаклари қидиришга муҳтож, деб ҳисоблайди.

Партиянинг муайян доираларида бу ғояни қўллаб-қувватладилар. Сталиннинг унда хавф-хатарни кўрганлиги тасодифий эмас. Шу боис у Сиёсий бюро аъзоларига махсус танбеҳлар билан мурожаат қилиб, амалда бу билан Бухарин мақоласидаги асосий фикр-мулоҳазаларни далил-исботсиз инкор қилишни зарур, деб ҳисоблади. Сталин танлаган мунозара усули унинг бу мунозарани ошкор қилишдан қўрқишидан далолат беради. Илк қарашда яна вужудга келган баҳс қуруқ назарий тусда бўлиб кўриниши мумкин. Аслида эса гап: шаҳар билан қишлоқ ўртасида нормал, барқарор муносабатларни ўрнатишга эришиб бўладими, ёки вазиятни қўлга олишга ноқобиллик ўрнини аввалгидек куч ишлатиш эгаллайдими, деган ўша масала тўғрисида борарди.

Сталинизмга қаршилик бўлган эди...

1933 йил январидан 1937 йил февраль-мартигача бўлган давр партия ва мамлакат тарихида жуда ўзига хос давр бўлди. Айтиш мумкинки, у ўзида кейинги тарихнинг муайян сир-асрорларини сақламоқда. Бу ерда ВКП(б) Марказий Комитетининг 1937 йил февраль-март Пленуми қарорларида янграган Сталин сўзларини эсга олиш даркор: «Ички ишлар халқ комиссарлиги халқнинг ёвуз душманларини... фош қилишда кам деганда тўрт йилга кечикди». Мана шу тўрт йил 1933 йилдан 1937 йилгача бўлган даврни ташкил қилади.

Хўш, Пленумнинг Ички ишлар халқ комиссарлиги органларининг иши тўғрисидаги бу резолюцияси нима учун керак бўлиб қолди? 20-йилларнинг охиридаёқ социалистик қурилишдаги барча қийинчиликларнинг сабаби зараркунандаликдадир, деб олға сурилган концепция 1933 йил январидан бошлаб кенг кўламда янграй бошлади. Бу сиёсатнинг кейинги тўрт йил мобайнида амалда қўлланилиши қандайдир четга чиқишлар ва ҳатто қаршиликлар кўрсатилганлигини намоён қилди, деб тахмин қилиш мумкин. У қайси шаклда намоён бўлганлигини ҳали аниқлаш зарур. Бироқ шуниси аёнки, бу қаршилик тўғридан-тўғри Сталиннинг ўзига қаратилмаган эди. Бу зўравонлик ҳаддан ташқари ошганлигига нисбатан ёпиқ қаршилик эди. Оммавий сиёсатда эса доҳийни кўкларга кўтариб мақташ давом этарди.

Бизнинг фикримизча, 1933—1934 йилларда фавқулодда чораларга мурожаат қилиш ва уларни система даражасига кўтариш, жойларда ўзига хос «қўш ҳокимиятчилик»ни шакллантиришга олиб кела бошлади. Бу нарса айниқса қишлоқларга тааллуқли эди. Бир томондан МТСларнинг сиёсий бўлимлари (сиёсий бўлим бошлиғи ўринбосарларидан бири давлат Сиёсий бошқармаси органининг ходими бўларди) бўлса, иккинчи томондан район партия комитетлари иш олиб борарди. Улар ўртасида мунтазам равишда ихтилофлар чиқарди. Амалда бу фавқулодда органлар билан мунтазам ишловчи оддий органлари ўртасида низо эди. Худди шундай мураккаб ўзаро муносабатлар Марказий Комитетнинг заводлардаги парторглари билан шаҳар, район партия комитетлари ўртасида ўрнатила бошлайди. Бунда ҳам оддий тартиб-қоидаларни очиқ-ойдин бузувчи структура юзага келаётган эди. 1934 йил охирларига келиб Марказий Комитетнинг кўпгина аъзолари сиёсий бўлимлар мисолида «Фавқулоддачилик» системасининг етарли самара бермаслигини тушуниб ета бошладилар. Бу система хўжалик-сиёсий функцияларини жуда тор, оператив вазифаларни бажаришга йўналтирар эди, холос. Умумий вазиятни қамраб олиш бутун территорияда ривожланишга тўғри раҳбарликни таъминлай олмасди.

Областлар, ўлкалар ва республикалар даражасида ҳам параллел равишда жазо органлари мавжуд бўлиб, улар «зараркунандаларни аниқлаш» йўли билан хўжалик вазифаларини бажаришни ҳам таъминларди. Умумий вазиятни қўлга олиши даркор бўлган область, ўлка партия комитетлари, Марказий Комитет «фавқулоддачиликка» бутунлай таяниб олмасдилар. Жамият ишларини бошқаришда нонормал вазият пайдо бўла бошлади. Фавқулодда органлар ҳам, район ва область партия комитетлари ҳам социал-иқтисодий муаммоларни тўлалигича мустақил таҳлил эта олмасдилар ва ҳал қилолмасдилар. Шу боис ихтилофлар чиқарди. Масала, мантиқ юзасидан, мавжуд партия органлари системасини тугатиш ва фақат фавқулодда органларга бутинлай суянишга қараб борарди. Аммо бу нарса социал ҳаётнинг бир қатор жуда муҳим соҳалари назорат остидан чиқиб кетишини билдирарди. «Зараркунандаларни аниқлаш» орқали вазифани ҳал этиш йўли ишлаб чиқилган бир пайтда фавқулодда органлар тугатиладиган бўлса, бу — ана шу йўлнинг ўзидан воз кечишни билдирарди.

Марказий Комитетнинг 1934 йил ноябрь Пленуми қарорларида қишлоқлардаги фавқулодда органлар сифатида МТСларнинг сиёсий бўлимларини қисқартириш билан боғлиқ сиёсат томон муайян бурилиш имконияти кўрсатиб ўтилган, эди. Агар қишлоқларда «қўш ҳокимиятчилик» тугатиладиган бўлса ва район партия комитетлари МТСларнинг сиёсий бўлимлари устидан «ғалаба қозонса», улар бу билан ўзларининг назоратидан четда турган фавқулодда органлар системаси устидан ҳам зафар қозонган бўларди. Шундай қилиб партия «фавқулоддачилик»ни қандайдир рамкага солишга уриниб кўрди. Ҳар ҳолда 1934 йил охирида. Марказий Комитет Пленумида партия раҳбарлигидаги мўътадил йўл муайян даражада қўллаб-қувватланди, деб тахмин қилиш мумкин.

Янги конституцияни тайёрлаш бўйича комиссия тузиш ҳақида ҳам қарор қабул қилинади. Бу ҳуқуқий жамиятни шакллантиришга йўл тутилганлигидан, унда фавқулодда чоралар система сифатида рўёбга чиқмаслигидан далолат берарди. Лекин тарих зиддиятларини қарангки, 1936 йил декабрида қабул қилинган демократик конституция амалда фавқулодда чоралар билан йўққа чиқарилди, унинг кўпгина қоидалари амалий ишда ўз аксини топмади. Хўш, у ҳолда нима учун ва нима сабабдан конституция яратилди? Ҳамма нарсани фақат Сталиннинг муғомбирлиги ва мунофиқлигига оборий тақаш мумкинмикин? Шуни тахмин қилиш мумкинки, конституцияни тайёрлаш тўғрисидаги қарор қабул қилишнинг ўзи ҳам ўша пайтда партия раҳбариятидаги мўътадил йўлнинг кучайиши билан ҳам боғлиқдир.

Айни пайтда Сталин барча даражалардаги партия комитетларини фавқулодда чораларга қайта йўналтиришга эришиш, уларни «фавқулоддачилик» идеологиясига бўйсундириш, яъни улар кучсиз қаршилик кўрсатган системага бўйсундиришга ҳаракат қилди. «У соҳадан бу соҳага ўтиш»нинг бундай жараёни 30 йилларнинг ўрталарида рўй берди. МТС сиёсий бўлимлари тугатилиши учун курашган мўътадил сиёсат тарафдорлари бу воқеаларнинг бу тарзда ўзгариб кетишини тахмин ҳам қилмаган бўлсалар керак. Бироқ, Сталин ва унинг атрофидагиларнинг партия комитетлари диққат эътиборини тез қайта йўналтиришга бўлган умидлари ҳам, афтидан ўзини оқламади. Ана шунда жойларда яхши кадрлар ўтирибдими, йўқми, деган масала ўткир қилиб қўйилди. Бу нарса ўша давр руҳига батамом мос эди. Мураккаб вазиятлар сабабини тез-тез кадрлар жой-жойига нотўғри қўйилганлиги, танланганлиги билан изоҳлашар ва бошқа кадрлар қўйилса, ишлар сўзсиз юришиб кетишини овоза қилишарди.

Натижада маъмурларнинг партия органлари томон «кўтарилиши» натижасида кадрлар жойларда анча каттароқ ҳокимиятга эга бўлдилар. Юқоридан туриб назорат қилиш даражаси камайиб ҳаракат қилиш эркинлиги кенгайди. Буларнинг ҳаммаси замирида ўз-ўзидан маҳаллийчилик муаммоси пайдо бўлди. Барча ресурслар, ҳамма кучлар ва воситаларни унчалик кўп бўлмаган устун даражадаги вазифаларни ҳал қилишга бўйсундириш йўли жойларнинг манфаатларига қарама-қарши келмасдан иложи йўқ эди. Бу зиддиятларни хўжалик, иқтисодий манфаатларни бирлаштирувчи қандайдир чораларни излаш йўли билан бартараф этиш мумкин эди. Лекин мақбул механизмни яратишга муваффақ бўлинмади. Маҳаллийчилик ўсиб сиёсий планда бу нарса маҳаллий «доҳийлар» ва «доҳийчилар» шаклида намоён бўла бошлади. Кейинчалик ВКП(б) Марказий Комитетининг 1937 йил февраль-март Пленумида бир қатор раҳбарлар шу хусусда айбландилар.

Аммо бу ўринда масаланинг бошқа томони бор. Фикримизча, шу Пленум қарорининг ўзи, ундан кейин юз берган репрессияларнинг авж олганлигини Сталиннинг ўз шахсий ҳокимиятини узил-кесил қарор топтиришга бўлган жиноий интилиши, деб ҳисоблаш мумкин. Бунда у «аппарат» билан омма ўртасидаги, маҳаллий манфаатлар билан марказ манфаатлари ўртасидаги мавжуд реал зиддиятлардан фойдаланиб кўр-кўрона бўйсунишни жорий қилиш ва ҳар қандай мустақилликни бостириш йўли билан муаммони «бирданига ва ҳамишаликка» ҳал қилди.

Партия ва халқ фожиасининг ҳал қилувчи акти анча илгарироқ, 1934 йил охирларида, С. М. Киров ўлдирилгандан кейин бошланган эди. Марказий Комитетнинг ноябрь Пленуми эндигина чеклашга муваффақ бўлган «фавқулоддачилик» яна тикланади, собиқ оппозициячилардан ўч олинади. Оммавий равишда қамашлар бошланади. Ўлим жазолари зудлик билан ижро этилади. Хуллас, фавқулодда чоралар йўлини очиқдан-очиқ қатъийлаштиришга киришилади. 1937 йил бошларига келиб фавқулодда органлар (алоҳида кенгашлар ва бошқалар)нинг ваколатлари кескин ошади, улар партия назорати остидан чиқади. Шунга қарамай, Марказий Комитетнинг 1937 йил февраль-март Пленумида қаршилик кўрсатиш ва курашишнинг сўнгги лаҳзалари кўзга ташланади. Амалда ана шу Пленумдан сўнг кенг кўламда партия кадрларини йўқ қилиш бошланади. Оммавий репрессиялар бошланишини эҳтимол Сталиннинг Марказий Комитет аъзолари, ўрта ва қуйи бўғин раҳбарларини йўқ қилишга қарор берганлиги билан боғлаш керакдир. Чунки уларнинг кўпчилиги фавқулодда системага қаршилик кўрсатишган, (асосан сезилар-сезилмас шаклда) нормал вазиятни вужудга келтириш учун курашган эдилар. Илгари қаттиқ йўл тарафдорлари, Сталин тарафдорлари бўлган бу кишилар қарор топаётган системани тўла ҳажмда қабул қила олмасдилар. Шу сабабли уларнинг қисмати ҳал этилган бўлиб, улар раҳбарликдан четлаштирилиб, кўпчилиги қатли ом қилинган эдилар.

Сталин жуда ўзига хос маъмурий система яратишга муваффақ бўлди. «Нормал» маъмурий система, расман раҳбарни кўкларга кўтариб (масалан, Брежнев даврида шундай бўлган эди), аслида уни ўзига буйсундиради. Бундай турдаги система жўшқинликка эга бўлмайди ва турғунликка олиб келади. Сталин бўлса жўшқинликни, юқори суръатларни мўлжалларди, буни тан олиш керак. Маъмурий системани қистовга олиш, жадаллатиш учун у аппаратни нафақат юқоридан, балки қуйидан ҳам доимий тазйиқ остида тутиб туриши керак эди. 30-йиллардаги раҳбарлик соҳасида оммани иккиюзламачилар, троцкийчиларни фош этишга муттасил чақириб туриш ана шундай «назорат»нинг айниган формаси бўлди.

Бизнинг назаримизда вазиятнинг зиддиятлилиги шунда эдики, Сталин ва унинг тарафдорлари, масалан Жданов, жуда тез-тез ички партиявий ҳаётни кенг демократиялаш, кооптация, тайинловчилик практикасидан воз кечиш, партия раҳбар органларига сайловлар ўтказишда ташкилотчиликка берилиб кетмасликка чақириб, нутқ сўзлардилар. Амалда бўлса ички партиявий ҳаётни демократиялаш байроғи остида жойларда эски раҳбарларни янгилари билан алмаштириш енгил бўларди. Янгилар эса «ташаббускор»лик билан шуғулланмай юқорининг кўрсатмасини сўзсиз бажарадилар.

Сталин ленинчасига оммага суяниб иш тутолмади, негаки, бундай қилиш демократия механизмларини кенг авж олдиришни талаб этарди ва пастдан бўладиган бундай назорат ҳокимиятнинг шахсий режимини рад этарди. У бошқа мақсадда — ўз ишини қилиб бўлган раҳбарни алмаштириш, янгидан келган раҳбарлар вазиятни тезроқ билиб олиб, янги саркашни таъминлашлари учун шароитлар яратиш мақсадида мурожаат қиларди. Бу ленинча тасаввурларга ҳеч қандай алоқаси бўлмаган, иқтисодий ўсиш жўшқинлигини таъминлашнинг ғирт сталинча модели эди. Аслида бўлса бу модел, ҳатто агар унинг ноинсонпарвар характерини абстракциялаган тақдирда ҳам, умуман тежамкор эмас эди. У жамиятда муттасил фалажлик вазиятини яратарди.

Афтидан, кадрларни йўқ қилиш жараёни назорат остидан чиқиб кетганди ва қурбонлар сони, агар таъбир жоиз бўлса, шахсан Сталинга керак миқдордан бир неча марта ошиб кетган эди. Ўша йилларда у яратган жамият системасида қўрқитиш муҳитини ўрнатиш зарур таркибий қисм бўлган, албатта. Аммо қўрқитиш, унинг қаттиққўллиги кўламлари одамларнинг иродасини сусайтирди, маънавий айнишга олиб келди. Оммавий репрессиялар тусини олган кадрларни алмаштириш оқибати шу бўлдики, кўпгина раҳбарлар фикр-мулоҳаза юритмай қўйдилар, улар юқоридан бўладиган кўрсатмаларгагина кўз тутишди.

Партия раҳбарлигидаги келишмовчиликлар ва жамиятдаги бошқача фикрлашни бартараф этишга сталинча ёндашишнинг натижаси бўлган репрессия жараёнининг стихияли тўлқини партия ва мамлакатни нормал бошқаришга имкон бермади. Афтидан, Сталин буни тушунар эди. Шунинг учун ҳам вақти-вақтида унинг ташаббуси билан, бу ҳақда албатта, оммага маълум қилинар эди, ўзига хос «орқага қайтиш» рўй берарди, одамлар онгига репрессиялар тўлқини тамом бўлди, барча душманлар янчиб ташланди, энди нормал ишлаш мумкин, деган хом хаёллар сингдириларди. Сталин ва у яратган модел бусиз ҳаракат қила олмасди. Бу унинг шунчаки мунофиқлиги бўлмай, балки онгли сиёсий маневри эди.

Сталин кимларнинг синфий манфаатларини ифодалаган?

Кейинги вақтлардаги публицистикамизда турли формаларда, баъзан ғоят ғайри оддий формаларда Сталиннинг ҳокимиятни зўрлик билан қўлга олганлиги муаммоси қўйилди. Бу масала бўйича фикрларнинг хилма-хиллигига тўхтамаган ҳолда шуни таъкидлаймиз: масалани қўйилишининг ўзи бизни ҳокимият социологияси, синфий ҳукмронликни ҳукумат ёки шахс томонидан зўрлик билан эгалланишт тўғрисидаги принципиал марксча-ленинча ғояларга қайтаради, совет жамияти сиёсий тарихини тушунишнинг янги даражасига олиб чиқади. 20-30 йилларда ҳокимият учун курашнинг конкрет тарихи ҳам фаол равишда ишлаб чиқилмоқда. Бу ўринда бир талай масалалар йиғилиб қолган. Авваламбор ҳокимиятни зўрлик билан қўлга олиш натижасида тузумнинг ўзининг характери ўзгарадими? Сталин режими ишчилар синфи манфаатларини ифодаламаган, деб айтиш мумкинми? Бугун бизнинг ижтимоий тафаккуримиз ана шу саволларга жавоб изламоқда.

Совет ҳокимиятининг дастлабки йилларидаёқ, Ленин айтганидек, Советлар «Меҳнаткашлар учун», бироқ «меҳнаткашлар орқали эмас» органларга айланган эди. Ишчилар ва деҳқонлар цивилизациялашганлиги ва маданиятлилигининг реал даражаси демократияни чегаралаган эди. Бир қатор ҳолларда демократияни жуда жиддий даражада чегаралаш (масалан, Совет ҳокимияти олий органларида ишчи ва деҳқонлар вакилларининг нопропорционал бўлиши, синфий белгисига қараб сайлов ҳуқуқидан маҳрум қилиш ва шунга ўхшашлар РСФСРнинг 1918 йилги Конституциясида мустаҳкамлаб қўйилганлиги) ўша вақтда муқаррар ва зарур бўлган. Ленин бундай типдаги давлат аста-секин ўлади, деб ҳисоблаган эди. Сталин бўлса, давлатнинг ҳаётни барча соҳаларида, оилани ҳам қўшиб, кенг қамровли назоратини мўлжаллаган эди.

Якка-ёлғиз ҳолда социализм қураётган майда деҳқонлар мамлакатида ҳокимият мавжуд бўлишининг реал механизми бошқаришнинг барча дастаклари Марказий Комитет ва Сиёсий бюро қўлларида муқаррар равишда концентрацияланиши билан қўшиб олиб борилди. Ҳокимият механизмида партиянинг эски гвардияси алоҳида роль ўйнагани аниқ. 20-йиллар бошларида В. И. Ленин сиёсий тузумимизни демократиялаш, қонунчиликни мустаҳкамлаш, раҳбар партия органлари фаолиятига ишчилар синфи кадрлари ядроси вакилларини жалб этиш тўғрисида гапираркан, бирон бир принципиал қарор қабул қилиш ва партия сиёсатини ишлаб чиқиш маъносида эски гвардия ваколатларини кенг омма табақасига бериш масаласини ҳеч қаерда қўйган эмас. Партиянинг пролетар сиёсатини таъминлаш учун ана шу «нозик қатлам»нинг бирлигини сақлаш тўғрисида гап борган эди. Бу партия сиёсатининг шаклини ўзгартириб юборишга қобилиятли бўлган майда буржуазия стихиясининг партияга ўтказаётган кучли тазйиқи билан изоҳланган эди. Шундай қилиб, ишчилар синфининг синфий ҳукмронлигини амалга оширишнинг ўзига хос формаси мавжуд эди.

20-йилларда, Ленин вафотидан сўнг Сиёсий бюро ва Марказий Комитетда бўлган мунозаралар ҳокимият учун кураш билан оғирлашиб, жуда ўткир тус олди. Ана шу мунозаралардан пировардида кўпчилик сўзсиз Сталин тарафида бўлди. Нима учун? Эски гвардиянинг бўлиниб кетиши, унинг ички партиявий демократия доирасидаги ленинчасига бартараф этишга муваффақ бўлинмаган ғоявий келишмовчиликлари Сталинга усталик қилиш ва оппозиция унга танқид билан, баъзан жуда адолатли равишда, муттасил ҳужум қилиб туришига қарамай, ўз мансабини сақлаб туриш имкониятини берди. Ғоявий курашга ҳар доим шахсий жиҳат аралаштириб юборилардди. Ленин томонидан яратилган коллектив раҳбарлик системасининг ҳаракат доираси тобора торайиб борди. Ғоявий кураш ва ҳокимият учун кураш борган сари шафқатсиз тус олганлиги туфайли кўпчилик ленинча позицияларда маҳкам туролмади ва келишмовчиликларни ҳал этишнинг бошқача методларига — оппонентларни фаол сиёсий ҳаётдан чиқариш методларига ўтилди. Сиёсий бюро аъзолари ўртасидаги чуқур келишмовчиликлар Бош секретарь сифатида Сталинга алоҳида вазиятни вужудга келтирди. Сиёсий қарорлар ишлаб чиқишни ҳокимият учун курашга бўйсундириб, Сталин ана шу алоҳида вазият туфайли Марказий Комитетда муттасил равишда ўз тарафдорлари кўпчилик бўлишини таъминлай олди.

20-йиллар охирларида таркиб топган Марказий Комитетдаги ўша кўпчилик принципиал фикр-мулоҳазаларни назарда тутиб, Сталинни қўллаб-қувватлади (Оржоникидзе, Рудзутак ва бошқалар), аслида партиявий сиёсатни ҳам белгилади. Партия структурасининг ўзида масъулиятлик, компетентлик, ҳокимиятнинг энг юқорида мужассамлашувининг муайян «пирамида»си таркиб топди. Худди шу ҳокимиятни Сталин ишчилар синфи принципиал қарорлар қабул қилиш ҳуқуқини берган нозик қатламдан зўравонлик билан тортиб олди. Бу ҳам етмаганидек, кейинчалик мазкур қатлам жисмонан йўқ қилиб ташланди. Афтидан, айтиш мумкинки, Сталин раҳбар партия органларининг партия ва ишчилар синфи манфаатларини ифодаловчи ҳуқуқларини зўравонлик билан тортиб олди.

Шуни таъкидлаймизки, алоҳида шахслар диктатураси орқали революцион синф диктатураси ифодаланиши эҳтимоли Ленинга эриш туюлмаган эди. Бухариннинг эса шарт-шароитлар муайян даражада уйғунлашганда синф ҳукумронлиги шахсий режимда ифодаланиши мумкин, деган фикри Лениннинг: тўғри, аммо «шахсий режим» сўзлари иккинчи даражали маънога эга, деган эътирозига учраган эди. Афсуски, юмшоқроқ қилиб айтганда, Сталиннинг шахсий режими айни икки маънода шаклланди. Сталинча сиёсатнинг расмий равишда эълон қилинган мақсадларининг ўзи (оғир саноатни жадал ривожлантиришни жадаллаштириш, қишлоқда ишлаб чиқариш муносабатларини қайта ўзгартириш) ишчилар манфаатларига зид келмасди. Худди шунинг учун ҳам унинг жадаллаштирилган индустрлаштириш концепциясини ишчилар синфи ҳам, партия ҳам, Марказий Комитет ҳам қўллаб-қувватладилар. Аммо тарихан прогрессив мақсадларга эришишнинг сталинча методлари ишчилар синфи манфаатларига жавоб бермади. «Меъмор»нинг ярамас методлари бинонинг шаклини ўзгартириб юборди, дастлабки лойиҳадан, социалистик идеалдан чекинишга олиб келди.

Кўпгина авторлар ёш ишчилар синфи деҳқон ўтмишидан, майда буржуа сарқитларидан, адашишлардан холи бўлмаганлигига эътиборни жалб этмоқдалар. Сталин ҳам методларни танлашда жуда тез-тез ишчилар синфининг ана шу қисми, аниқроқ қилиб айтганда, унинг кўп сонли янги табақалари «табиати»нинг энг ёмон томонини акс эттирдики, эски тарбия кўрган кам сонли индустриал ядро шу табақа ичида йўқ бўлиб кетди. Турли-туман кайфиятларни, ишчилар синфининг ҳар хил табақалари манфаатларини тўғрилаб туриш, уларни тўғри оқимга йўналтириш ўрнига Сталин кўпинча шу кайфиятларнинг асири, қули бўлиб қолганди. Ҳали йигирманчи йиллардаёқ Сталин қандай усул билан ўзига кўпчиликни тортишига қараб, унинг позицияси ўзгариб турган пайтда бу нарса муайян даражада мавжуд бўлган.

Маълум маънода, айтиш мумкинки, Сталин ўзининг социализм тўғрисидаги тасаввурлари билан ана шу қолоқ, сарқит, эски тасаввурлардан ўсиб чиқди. Нафақат унинг ўзи доҳий ҳақидаги оммавий тасаввурни «ясади», балки янги ишчилар оммасининг ўзи ҳам доҳийни «ясади». Сўлларча бетоқатлик, бир зарб билан барча муаммоларни ҳал этишга интилиш ана шу оммадан куртак отиб чиқди. Эски партия гвардиясининг сиёсий йўлни ишчилар синфининг индустриал, кадрлар ядроси интилишлари ва анъаналари доирасида ушлаб туришга уриниши муваффақиятли чиқмади. Ёш ишчилар синфида «юқори»да қарорлар қабул қилганда ваколатли делегатлар юбориш тушунчаси шаклланиб бўлган эди. Бундай вазият бошданоқ тор табақа ёки «доҳий» томонидан ҳокимиятни зўрлик билан тортиб олиш учун жуда қулай шарт-шароитлар яратиб берди. Буни Ленин ҳам тушунган эди. Аммо у социалистик истиқболнинг ҳақиқатан муносиб ташувчисига айлантириш учун ишчилар синфида унинг яхши хислатларини ривожлантиришга интилган эди. Ленин демократияни цвилизациялашганлик мактаби, деб ўйлаган эди. Ишчилар синфи илғор қатламларининг бошқаришга, ҳаётнинг янги шаклларини ижод қилишга бўлган интилишига суянган эди. Сталин ишчилар синфининг бу яхши томонларини инкор қилди, деб айтиш мумкин эмас. У бу хислатлардан мамлакатни қайта ўзгартириш ишида фойдаланишга интилди ҳам. Бироқ, сиёсий ҳокимиятни ташкил этишнинг алоҳида шакли сифатида Сталиннинг шахсий режими бошқа тенденциялардан, шунингдек, ёш ишчилар синфидан мавжуд бўлган шахснинг нуфузига кўр-кўрона эргашиш, «ёмон ишчилаштирилган мужик» (Л. Рейснер ибораси) психологиясидан ўсиб чиқди.

Ҳозир 20-йиллар тарихий тажрибасидан қандай сабоқлар чиқариб олиш мумкин? Афтидан, энг аввало, жамият ўз ривожида «танг нуқталар», деб аташ мумкин бўлган

(Давоми учинчи бетда).

ҚИЙИН МАСАЛАЛАР ДАВРИ

(Давоми. Боши иккинчи бетда).

паллаларни босиб ўтади. Бу паллада барча зиддиятлар, хўжалик юритишнинг, жамиятни бошқаришнинг у ёки бу системаси зиддиятлари энг кўп даражада концентрациялашади. Бу ҳаракатнинг қандайдир янги типига ўтиш мумкин ва зарур бўлган палладир. Бу тарихий танлаш рўй берадиган нуқтадир. 20-30 йиллар тажрибаси кўрсатадики, ўша даврда ана шу танг нуқталарнинг ўзини кўпинча илғашмаган. Агар «танг нуқталар» жиддий кризисли ҳодисалар билан боғлиқ бўлмаса, уларни «сакраб» ўтишган. Кўпинча қандайдир мутлақо муайян социал иқтисодий, социал-психологик ва сиёсий белгиларига қараб бурилиш палласини қатъий равишда аниқлаш имконини берадиган назарий огоҳлантиришга эга бўлинмаган.

1925 йилда ўша даврнинг кўпгина арбоблари ана шундай бурилиш сезилаётганлигини ифодалашга уриниб кўришди. Бироқ бурилишни ҳис этишнинг ўзи ўша пайтда жўнгина қарор қабул қилиш билан юпатиб қўя қолинган. Тўғри, партия индустрлаштириш сари йўл тутди. Аммо шу йўлни амалга оширишда бошданоқ ишлаб чиқариш кооперациясини, жуда бўлмаганда дон хўжалигида кооперацияни кенг ривожлантиришга суяниш имконини берадиган системалироқ бўлган қарор қабул қилиниши зарур ва мумкин эди. Бундай бўлмади. Натижада НЭПнинг анча равон тарзда бир шаклдан иккинчи шаклга айланишининг, уни янада юксакроқ кооператив фазасига ўтказишнинг реал имконияти бой берилди.

20-йилларнинг охири. Бухарин группаси билан курашнинг сўнгги даврини ҳам совет тарихининг «танг нуқта»си, деб ҳисоблаш мумкин. Ўша танг вазиятда фавқулодда чораларни сира ҳам мунтазам системага, жамиятни бошқариш системаси даражасига кўтариш мумкин эмаслигини тушуниш ва буни тўхтатиб қолиш мумкин эди. «Фавқулоддачилик»ка бурилиш рўй берганидан кейин бу билан коллективлаштириш давридаги кейинги бузилишларга, оммавий репрессияларга асосий шарт-шароитлар вужудга келди.

Наздимизда, мамлакат 1934 йилда ҳам танг нуқтани босиб ўтган. Бу даврда жамиятни янада ривожлантириш хусусида сталинча қараш таркиб топади. Тўғри, «Известия» газетасида Бухариннинг юқорида эслатилган мақоласи босилиб чиқиб, унда автор социализмнинг хўжалик ҳисоби асосларини тушунишга яқинлашган эди. Аммо партиядаги вазиятнинг ўзи кенг ижодий изланиш ва масалаларни дадиллик билан қўйишга имконият бермас эди. Лекин шунга қарамай анча вазмин сиёсат сари тенденция ўзига йўл очади. Бироқ ҳушёр, балансланган сиёсат ўтказишга интилган кучлар Сталиннинг хатолари ҳақидаги, уни Бош секретарь лавозимидан тушириш тўғрисидаги масалаларни жиддий равишда қўйиш имкониятидан аллақачон маҳрум бўлган эдилар.

Ўтмишда вазиятни баҳолашда ўтган даврда ишлаб чиқилган моделларга, гарчи бу моделлар аллақачон зарарли догмага айланиб қолган бўлса ҳам, кўр-кўрона бўйсунишга жуда кўп йўл қўйиларди. Бизнинг партиявий сиёсатдаги «танг нуқта»нинг ҳаммасида ҳам бурилиш ўз ифодасини топмаган. Тажриба шуни кўрсатадики, ўз вақтида бурилиш қилишнинг қўлдан чиқариб юборилган имконияти ҳар сафар пировард натижада шунга олиб келдики, партия, мамлакат, бу бурилишга кризисли ҳодисалар, ҳатто «фавқулодда тадбирлар дарвозаси орқали» ҳам тортилган. 1929 йил бунга бевосита гувоҳдир.

Демак, агар танг паллада, бурилиш палласида тарихан пишиб етилган муаммо амалий сиёсий вазифаси қилиб қўйилмас экан, агар эскичасига ҳаракат қилиш давом эттирилаверар экан, зиддиятлар муқаррар равишда кескинлашади, фалсафада зиддиятларнинг ўз-ўзини ҳал этиши деб аталадиган жараён бошланади. Бундай ҳолатда стихияли жараёнлар авж оладики, уларнинг оқибатларини бартараф қилиш борган сари мураккаблашаверади. Муаммоларни ҳал этишга ноқулай мавқелардан киришилганлиги учун кейинчалик қилинадиган қайта ўзгаришлар ҳам жуда қимматга тушади. Ваҳоланки, бу муаммоларни бир неча йил муқаддам анча осонлик билан ҳал этиш мумкин бўлган бўлур эди. Биз мураккаб, кризисли ёки кризис олдида турган аҳволга тушиб қолганимиздан кейин, кўпинча барча муаммоларни куч ишлатиш, маъмурий тазйиқ ўтказиш ва шунга ўхшаш йўллар ҳисобига ҳал этишга интилиш пайдо бўлган. Албатта, кейинчалик тарихий қонуният барибир ўзига йўл очиб олади. Аммо кўзимиз қанчалик кечроқ очилган бўлса, янада олға ҳаракат қилиш программаси хом-хаталалигини қоплаш учун куч ишлатиш, буйруқбозликка зўр бериш, маҳлиё бўлиш шунчалик кучайди.

Қандай бўлмасин бугунги тарихий мунозара кафолатлар муаммосига — ўзгаришларнинг муқаррарлиги кафолатларига келиб тақалмоқда. Кўпчиликка кафолатлар муаммоси — бу айтайлик, ташкилий-сиёсий муаммога ўхшаб кўринади, яъни муайян механизмларни ишга тушириб юбориш кифоядир ва улар деярлик автоматик равишда ишлаб кетаверади. Дарвоқе, бу муаммо ҳар ҳолда социал-сиёсий муаммодир. У инсоннинг ўзига, унинг маданиятлилиги, цивилизациялашганлиги, граждандик лаёқати ва ўз-ўзини идрок этишига бориб тақалади. У иқтисодий асослар билан тўғридан-тўғри боғланганки, улар у ёки бу сиёсий режимни, сиёсий шаклни белгилаб беради.

Бу ўринда, албатта, жамият социал-иқтисодий ривожининг ўзаро таъсири диалектикасини, унга мос келадиган сиёсий система ва инсон диалектикасини тушуниш жуда муҳимдир. Бугун биз маъмурий буйруқбозлик системаси қандай қилиб, нимадан ўсиб чиққанлиги тўғрисида кўп нарсаларни биламиз. Ана шуни ҳисобга олиб, жамиятда қайта қуришни ўз ортидан «эргаштириб» борадиган реал кучлар ўсишига эришиш учун курашмоқдамиз. Агар ишчилар синфи ва деҳқонлар қайта қуришга социал-иқтисодий жиҳатдан боғлиқ бўлмас эканлар, ўшанда НЭП билан содир бўлган — мазкур асосий кафолатнинг ўзини оқлай олмагани каби воқеа рўй бериши мумкинки, XIX партия конференцияси совет жамияти сиёсий структурасини қайта қуришнинг фундаментал мақсадларига мувофиқлаштиришга йўналтирилган қарорлар қабул қилди. Бу қарорлар бизга шунчаки умид бағишлаб қолмай, қайта қуришимиз НЭПнинг фожиали тақдирига учрамайди, деган назарий жиҳатдан асосланган ишончни ҳам беради. 30-йиллар сиёсий системаси аслида бошқача бўлиши, Сталиннинг шахсий режимини дунёга келтирмаслиги, инчунун оммавий репересияларга олиб келмаслиги мумкин эди. Аммо биз муқаррар равишда бошқа нарсани ҳам тан олишимиз керак. Афтидан, ўша вақтда жамиятимизнинг цивилизациялашганлик даражаси ана шу воқеликларга қарши туриш, уларга нисбатан самарали демократик посонги яратиш учун ҳар ҳолда етарли бўлмаган. Ленин сўзлари билан айтганда, нафақат ишчилар ва деҳқонларда, балки мамлакатни бошқараётган коммунистлар табақасида ҳам маданият етишмаган.

Қайта қуришнинг тақдири тўғрисидаги бугунги саволга ҳам Лениннинг қуйидаги сўзларидан жавоб топиш мумкин: **«Агар нима етарли бўлса, муваффақият таъминланади? Маданиятлилик!!!»**. Бу маданиятлилик наинки фақат мамлакатнинг барча аҳолисида ўрта мактабни тамомлаганлик тўғрисидаги гувоҳнома борлигини акс эттиради, балки энг аввало, реал демократизм, ҳаётга, одамларга гуманистик муносабат кўникмалари мавжудлигини ҳам назарда тутади. У фақат омманинг принципиал сиёсий қарорларни ишлаб чиқишда, ишлаб чиқаришни, жамият ишларини кун сайин бошқаришда чинакамига иштирок этиши натижасидагина шаклланиши мумкин.

(«Правда», 1988 йил 3 октябрь).

Пленумлар бўлиб ўтди

РИГА, 4 октябрь. (ТАСС). Латвия Компартияси Марказий Комитетининг бугун бўлиб ўтган пленумида ташкилий масала кўриб чиқилди.

Б. К. Пуго КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Партия контроли комитетининг раиси этиб тасдиқланганлиги муносабати билан пленум уни Латвия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари вазифасидан озод қилди.

Латвия ССР Олий Совети Президиумининг Раиси лавозимида ишлаб турган Я. Я. Вагрис Латвия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари қилиб сайланди.

Пленумда КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Партия контроли комитетининг раиси Б. К. Пуго нутқ сўзлади.

ВИЛЬНЮС, 4 октябрь. (ТАСС). Бугун Литва Компартияси Марказий Комитетининг пленуми бўлиб ўтди. Пленум XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси ва КПСС Марказий Комитети 1988 йил июль Пленумининг сиёсий йўл-йўриқлари асосида республика бошланғич партия ташкилотларининг ишини қайта қуриш тўғрисидаги, Литва Компартияси Марказий Комитетининг комиссияларини тузиш, партия Марказий Комитети, шаҳар ва район комитетлари аппаратини қайта ташкил этиш ҳақидаги масалаларни муҳокама қилди.

Литва Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р.-Б. И. Сонгайла доклад қилди.

Тоғли Қорабоғда

СТЕПАНАКЕРТ, 4 октябрь. (ТАСС). СССР Олий Совети Миллатлар Советининг Раиси А. Э. Восс бошчилигидаги СССР Олий Совети Миллатлар Совети депутатларининг Миллий муносабат масалалари билан шуғулланувчи комиссияси Тоғли Қорабоғ билан боғлиқ бўлган муаммоларни шу ернинг ўзида ўрганишга киришди.

Область партия комитетида, Тоғли Қорабоғ автоном области халқ депутатлари Советининг ижроия комитетида комиссия аъзолари меҳнаткашларнинг, зиёлиларнинг намояндалари билан, Степанакерт шаҳридаги бир қанча корхона ва ташкилотларнинг раҳбарлари билан суҳбатлашдилар. СССР Олий Советининг депутатлари саноат корхоналарига борадилар, область районларига чиқадилар.

СССР Олий Совети Миллатлар Советининг комиссияси Боку ва Ереванда партия, совет органлари ҳамда меҳнат коллективларининг Тоғли Қорабоғга оид таклифларини ўрганишни ҳам мўлжалламоқда.

ТАСС ахбороти

1988 йил 1 октябрда ядро энергетика қурилмаси ўрнатилган «Космос-1900» йўлдошида радиация хавфсизлигини таъминлаш системаси автомат тарзда ишлай бошлаганлиги илгари хабар қилинган эди.

Йўлдош ичидаги системалар ишининг мантиқига кўра, реактор ишлатилмай қўйилди, у йўлдошдан ажратилди ва узоқ вақт учиб юрадиган орбитага ўтказилди, шу орбитада реакторнинг радиактив маҳсулотлари хатарсиз даражагача парчаланади.

1988 йил 2 октябрь куни Москва вақти билан соат 1 дан 26 минут ўтганида йўлдошнинг радиация жиҳатидан хатарсиз бўлган қолдиқ қисми атмосферанинг зич қатламларига кириб, Ҳинд океани акваторияси тепасида куйиб йўқ бўлиб кетди.

ОРОЛ: ҲАРАКАТ ПРОГРАММАСИ

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг «Орол денгизи районида экология ва санитария вазиятини тубдан яхшилаш, Орол ҳавзасида сув ва ер ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш ҳамда уларни муҳофаза қилишни кучайтириш чоралари тўғрисида» чиқарган қарори моҳиятини аччиқ ҳақиқат ва ҳаракат программаси, деб ифодалаш мумкин. Мухбиримизнинг мазкур қарорда кўзда тутилган тадбирлар комплексини ишлаб чиқиш ва амалга оширишда иштирок этаётган Москвадаги «Союзгипроводхоз» институтининг бўлим бошлиғи А. К. Кияткин билан суҳбатини газетхонлар эътиборига ҳавола қиламиз.

ЭКОЛОГИК МУҲИТНИ СОҒЛОМЛАШТИРИБ

— Азарий Кузьмич, сиз юртдошимизсиз, ҳаётингизнинг катта қисми Ўзбекистонда ўтган. Сиз республикадаги катта гидроузелларни лойиҳалашда қатнашгансиз. Аму ва Сирдарё дельталари ва Оролга етиб келадиган гарантияли сув миқдорини келгуси асрнинг бошларидагина 21—22 кубкилометрга етказиш тўғрисидаги гапларни ўқиш сизга оғир ботмайдими? Ахир бунинг маъноси...

— Бунинг маъноси шуки, денгиз ҳозирги сатҳидан 5—6 метр пастликда, салкам 32 метрлик белгида тўхтатиб қолинади. Воқеликни яширмайлик: ҳозир Орол учун бундан ортиқ иш қилиб бўлмайди. Сиз қарорни ўқигансиз: бу ерга жуда катта миқдорда маблағ сарфланади. Оролни бутунлай йўқ бўлиб кетишидан сақлаб қолишга имкон берадиган, регионда экология вазиятини соғломлаштирадиган барча резервлар ишга солинади.

— Лекин бошқача гапларни айтаётган одамлар ҳам оз эмас. Ўзбекистон Ёзувчилар союзи ҳузурида Оролни қутқариш жамоатчилик комитети иш олиб бораётганлигини биласиз, унга адабий танқидчи Пирмат Шермуҳамедов бошчилик қилмоқда. «Правда Востока» газетасининг 25 июнь сонида комитетнинг республикадаги барча меҳнаткашларга мурожаати эълон қилинди. Бу мурожаатда ҳеч кимдан ҳеч қандай чеклашни талаб қилмайдиган ва аслида бир тийин ҳам харажат қилинмайдиган табиатни муҳофаза қилиш ва сувни тежаш тадбирларининг амалга оширилиши Орол денгизига ҳар йили 25—30 кубкилометр сув бериши мумкинлиги айтилади.

— Бу мурожаатни мен ҳам ўқидим. Агар мана шу масъулиятсизлик билан айтилган қуруқ гаплар бўлмаганида, ёзувчиларнинг олижаноб муддаоларини табриклаш мумкин эди. Жамоатчилик фикри билан бундай ўйнашиб бўлмайди. Халққа ҳақиқатни айтиш керак. Масалан, бундай ҳақиқатни айтиш лозим: Орол денгизи ҳавзасида суғориш шохобчаларини комплекс реконструкциялаш қўшимча равишда йилига 10 кубкилометр сувни ажратиб беришга имкон беради, бунинг учун кетадиган сарф-харажат эса камида 25 миллиард сўмни ташкил этади. Бу — Оролга доир ҳукумат комиссиясининг хулосасидир. Суғоришнинг тежамли системаларини жорий этиш учун суғориладиган ҳар гектар ерга 18 минг сўм сарфлаш керак. Бу рақамни фақат Ўзбекистоннинг ўзидаги 4 миллион гектарга кўпайтириб кўринг! Бу жуда улкан иш, унинг ҳажмини ҳар бир киши тасаввур қилиши керак.

Ўзбекистон Фанлар академиясида сиз ҳам иштирок этаётган «Орол—88» экспедицияси билан яқинда бўлган учрашувда В. И. Ленин номли Бутуниттифоқ қишлоқ хўжалиги фанлари академияси Ўрта Осиё бўлими президиумининг раиси Ш. Акмалхонов сув хўжалиги ташкилотларининг қувватларини янги ерларни ўзлаштириш ўрнига ерларнинг ҳолатини яхшилашга қаратиш тўғрисида қарор қабул қилингандан кейин Госплан мелиораторларга 200 миллион сўмни кам ажратгани ҳақида дарғазаб бўлиб гапирди.

— Унинг фикрига тўла қўшиламан. Реконструкциялаш ўзлаштиришга нисбатан қимматроқ тушади. Буни тушуниш керак. Қарор ҳамма нарсани аниқ белгилаб берди.

— Газета ва журналларда босилаётган кўпгина мақолаларда Орол фожиасининг асосий сабаби — сувдан фойдаланишдаги хўжасизлик, исрофгарчилик эканлиги айтилади. Айбдорлар қаторида сизнинг идорангиз — СССР Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги номини ҳам келтиришади.

— Ҳақиқатан ҳам сувдан самарали фойдаланилмаяпти. Ирригация системалари мукаммал эмас. Регионда асосан пахта етиштирилиши ҳам ўз таъсирини ўтказди. Шу ўринда бутун экономикамизнинг сарф-харажат механизми тўғрисида гапириб ўтиш керак. Аммо асосий сабаб бошқа. Ўзингиз ўйлаб кўринг. Революцияга қадар Орол ҳавзасида 7 миллион киши яшар эди, ҳозир —36 миллион киши яшамоқда, фаразларга кўра, 2000 йилга бориб бу ердаги аҳоли сони 50 миллион кишига, 2020 — 70 миллион кишига етади. Бу фактларни ҳисобга олмай бўладими? Янги ерларни ўзлаштириш 10 миллионлаб кишиларни иш ва озиқ-овқат билан таъминлади. Юзлаб шаҳарлар, катта саноат корхоналари қад кўтарди. Регион юксак даражада ривожланган экономикага эга бўлди. Экология оқибатларини кўзда тутганда «текинга» шундай қилиш мумкинми? Мавжуд фан-техника потенциали билан бундай қилиб бўлмайди. Бироқ сўнгги ярим аср давомида сув истеъмоли 2,5 баравар кўпайгани ҳолда пахта ҳосилдорлиги, масалан, деярли тўрт баробар ошганлигини ҳам айтиб ўтиш керак.

— Қарорда экономика, социал ва медицина соҳаларда — ҳамма соҳаларда экология фалокати оқибатларини тугатиш юзасидан амалга ошириладиган тадбирлар тўғрисида етарли даражада батафсил гапирилган, кўпгина ташкилотларга аниқ-равшан кўрсатмалар берилган. Шунга қарамай, бизнинг Орол, Оролбўйи қандай бўлишини таърифлаб беринг.

— Орол бир-бири билан туташмайдиган учта катта кўлдан иборат бўлади. Лекин Амударё дельтаси районидаги Ажибой, Мўйноқ, Рибацкий ва Жилтирбас кўрфазлари яна сувга тўлади. Сирдарё дельтасида акваториянинг бир қисмини, кичик денгизни, жумладан Сарычиғаноқ кўрфазини сувга тўлдириш режалаштирилмоқда. Орол бўйидаги аҳолининг кўпчилик қисми яшайдиган районда ана шу ҳавзаларнинг суви бир километрга чўзилган тўғонлар билан сақлаб турилади. Бу эса регионда экология ва санитария вазиятини яхшилаш, деҳқонлар ва балиқчиларни одатдаги турмуш тарзига қайтариш имконини беради.

— Азарий Кузьмич, ахир Амударё суви фақат бизга қарашли эмас...

— Ҳа, Афғонистонга ҳам қарашли. Жанубдаги қўшнимизнинг Амударёдан оладиган суви ҳам кўпайиб боришини ҳисобга олмай иложимиз йўқ. Биз ҳозир ҳал қилаётган муаммони яхши англаб етиш учун бу ҳам яна бир деталдир.

— Яна бир нозик савол. Сизнинг институтингиз яқин вақтгача шимол ва Сибирь дарёлари сувини жанубга оқизиш ва тақсимлаш билан шуғулланадиган «Союзгипроводхоз» деб аталар эди. Ҳозир эса бу номдан фақат битта сўз қолди. Бу лойиҳалар жуда қаттиқ танқид қилинди...

— КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг 1986 йил август ойида қабул қилинган «Шимолий ва Сибирь дарёлари сувининг бир қисмини жанубга оқизиш ишларини тўхтатиш тўғрисида»ги қарорида Фан ва техника давлат комитетига, Фанлар академияси ва ВАСХНИЛга сув ресурсларини регионал тақсимлаш билан боғлиқ илмий муаммоларни ўрганишни давом эттириш юзасидан топшириқ берилган.

Партия ва ҳукуматнинг бу қарори бажарилмаяпти. Обь ва Енисей дарёлари сувининг бир қисмини Қозоғистон ва Ўрта Осиёга оқизиш муаммосига доир барча илмий ишлар тўхтатиб қўйилди. Бутун масъулият билан шуни айтаманки, бу жиноятдир. Биз истиқболни кўра билишимиз керак. Ҳозирги қарордан равшан кўриниб турибдики, Орол ҳавзасида сувни тежаш, вазиятни яхшилаш юзасидан миллиард-миллиард сўмлаб маблағ талаб қиладиган мутлақо зарур операцияларни амалга ошириб, биз муқаррар равишда шундай ҳолатга борамизки, аҳоли зич жойлашган бу регионда экономикани ва одамларнинг нормал ҳаётини ривожлантириш учун регионда сув етишмай қолади. Ана ўшанда олдин ҳам кўп марта бўлгани каби, ўтмишдаги айбдорларни қидириб қоламиз.

— Сизнингча, ана шундай пайт қачон келади?

— Ҳисоб-китоблар 2005 йилдан кечикмай ана шундай пайт келишини кўрсатмоқда. Сибирь сувидан оқилона фойдаланишнинг барча резервлари ишга солинмасдан туриб у бу ерга келмаслиги керак, албатта. Аммо вақтни ҳам қўлдан бермаслик керак. Ҳозирнинг ўзидаёқ анча вақт бой бериб қўйилди. Бу улкан муаммони ҳал қилишда юзлаб тадқиқот ва лойиҳа ташкилотлари, министрлик ва идораларнинг баҳамжиҳат аниқ ҳаракат қилишини тиклаш учунгина йиллар керак бўлади. Сибирь сувларини Ўрта Осиёга оқизишга доир барча ишларни бажариш учун камида 15 йил керак бўлади. Гапимга ишонаверинг, мен маҳкамачилик манфаатларини кўзда тутаётганим йўқ, баъзи бировлар сув хўжалиги ходимларининг ҳар бир гапидан ана шундай маҳкамачилик манфаатларини қидирмоқдалар. Масалан, бизнинг институтимиз КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг Оролга доир қарорида кўрсатилган тадбирларни бажариш юзасидан кўп йиллар давомида иш олиб бориши учун юмушлар ошиб-тошиб ётибди. Аммо биз ўз истагимизни воқелик қилиб кўрсата олмаймиз.

И. ҲИСОМОВ,
ЎзТАГ мухбири.

ВАЗИФА АНИҚ

Қорақалпоғистон Автоном Республикасининг коммунистлари, барча меҳнаткашлари КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг «Орол денгизи районида экология ва санитария вазиятини тубдан яхшилаш, Орол ҳавзасида сув ва ер ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш ҳамда уларни муҳофаза қилишни кучайтириш чоралари тўғрисида»ги қарорини кўтаринкилик билан кутиб олдилар.

Дарҳақиқат, қарорда таъкидланганидек, Орол денгизи сатҳининг ҳаддан ташқари пасайиши ва акваториясининг қисқариши шароитида шу сув ҳавзаси районида табиий муҳит ва санитария вазияти салбий ўзгаришининг олдини олиш учун самарали чоралар ўз вақтида ишлаб чиқилиши ва амалга оширилиши таъминланмади. Суғориш системаларини қуриш ишлари нокомплекс ва сифатсиз олиб борилишига йўл қўйилди... Суғориладиган ерларнинг кўпгина участкаларида тупроқ унумдорлиги пасаймоқда. Шу боис Автоном республикада биринчи навбатда ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашга алоҳида эътибор бериш лозим. Бунинг учун бешта магистрал коллекторни Орол денгизига қуйдиришни таъминлашимиз керак.

Ички коллекторларнинг ҳаммасини тозалаш, уларни кенгайтириш йўли билан ҳар гектар майдонга камида эллик метр коллектор тўғри келишини таъминлаш талаб этилади. Шу билан бирга каналларни кенгайтириш, тозалаш, бетон ётқизиш, сув иншоотлари қурилишини бошлаб юбориш ва уларни тезлаштиришимиз даркор. Сувдан тежаб-тергаб фойдаланиб, ҳосилдорликни ошириш йўли билан пахта, шоли ва бошқа деҳқончилик маҳсулотларидан мўл ҳосил олишга эришиш керак.

Коллекторлар қурилишини тезлаштириш ва уларни муваффақиятли битказиб, Амударёга келиб қуйилаётган коллекторлар сувини батамом тўхтатиш лозим. Шунда Амударёдан тоза сув олиш имкониятига эга бўламиз. Орол денгизи районидаги олиб бориладиган ишларнинг ҳаммаси комплекс ташкил қилиниши керак.

Кейинги пайтларда матбуот саҳифаларида Орол фожиасининг асосий сабабчиси — хўжасизлик, сувдан тежаб-тергаб фойдаланмаслик ҳақида кўп фикр юритилмоқда. Жумладан, СССР Мелиорация ва сув хўжалиги министрлигига қарашли идоралар қаттиқ танқид қилинмоқда. Ҳақиқатан бу гап-сўзларда жон бор. Орол бўйидаги кўпгина ирригация системалари такомиллашмаган. Бунинг устига пахтачиликдаги монокультура сиёсати ҳам ўз ролини «ўйнади».

Янги ерларнинг ўзлаштирилиши минглаб, минглаб кишиларни иш билан таъминлади. Шаҳарлар, йирик саноат корхоналари қад кўтарди. Шу сабабли Озиқ-овқат программасини оғишмай амалга ошира бориш муҳим ишдир. Социал жиҳатдан турар жойлар, касалхоналар, поликлиникалар, мактаблар, болалар боғча-яслилари ва бошқа маданий-маиший объектлар қурилишларини ҳам олиб бориш талаб қилинади.

Кейинги уч беш йилликда Амударёнинг сўл ва ўнг қирғоқларида магистрал коллектор қурилиб ишга туширилиши лозим. Кези келганда шуни айтиш кераккки, Туямўйин — Нукус — Тахтакўпир, Тахиатош — Қўнғирот сув қувурларини қуриш ишлари пайсалга солинмоқда. Бундай ишларни амалга оширишни тезлаштириш Қорақалпоғистон ёки Ўзбекистонга эмас, бутун Иттифоқимизга таъсир қилаётган муаммоларни ижобий ҳал қилиш имконини беради.

Қ. РЕДЖЕПОВ,
Қорақалпоғистон область партия комитети секретари.

ҲАҚИҚАТ УЧУН ЮРИШ

НУКУС, 4 октябрь. (ЎзТАГ махсус мухбирлари П. Водолазов, И. Ҳисомов). «Орол-88» Бутуниттифоқ экспедицияси Тожикистон ва Қирғизистон тоғлари, Ўзбекистон водийлари ва Қозоғистон чўллари бўйлаб бир неча минг километр йўл босиб, ниҳоят Орол денгизига етиб келди.

— «Орол тўғрисидаги ҳақиқат учун юриш» — «Новий мир» ва «Помир» журналлари, СССР Табиатни муҳофаза қилиш давлат комитети ва Халқ таълими давлат комитети, Тинчликни ҳимоя қилиш Совет комитети ташкил этган экспедиция қатнашчилари ўз вазифаларини ана шундай таърифламоқдалар.

Экспедиция составида Москва, Украина, Болтиқ бўйи, Сибирь ҳамда барча Ўрта Осиё республикаларидан публицистлар, олимлар, сув хўжалиги ходимлари, медиклар бор. Улар латвиялик автомобилчилар бемалол бериб қўйган тўртта «РАФ» автомобилида бутун Орол ҳавзасини — Ўрта Осиёнинг энг катта дарёлари — Сирдарё ва Амударё бўйлаб айланасига сафар қилмоқдалар.

— Биз Орол устида пайдо бўлган экология фалокатининг тағин ҳам тўлароқ манзарасини аниқлашимиз керак, — деди бугун Нукусда бўлиб ўтган матбуот конференциясида экспедиция раҳбари, «Новий мир» журналининг масъул секретари Г. Резниченко. — Шу вақтгача ҳар бир республикада нобудгарчиликлар, сувнинг булғатилиши тўғрисидаги маълумотлар бир-бирига зид эди. КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Советининг «Орол денгизи районида экология ва санитария вазиятини тубдан яхшилаш, ҳавзада сув ва ер ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш ҳамда уларнинг муҳофаза қилишни кучайтириш чоралари тўғрисида» чиқарган қарорини биз йўлда ўқидик. Ҳужжатда белгиланган тадбирлар комплексини муваффақиятли бажариш учун муаммонинг кўлами ҳақидаги ҳақиқатни билиш ва уни ҳар бир кишига етказиш лозим.

Экспедиция Орол соҳили районларида — экология фалокати марказида бўлди, коллектор сувларини оқизиб юбориш натижасида пайдо бўлган Сариқамиш кўли устидан «АН-2» самолётида учиб ўтди. Сафар қатнашчилари Қорақалпоғистон Автоном республикаси партия ва совет органлари, зиёлилари, жамоатчилиги вакиллари билан учрашдилар.

«Орол-88» экспедицияси Амударё оқими бўйлаб юқорига йўл олди. Икки ойлик сафар октябрнинг охирида Душанбеда ниҳоясига етади.

• *Агросаноат бўлими почтасидан*

Шу куннинг нафаси

Айни пайтда республикамиз меҳнаткашлари саҳий кузнинг ҳар бир дақиқасидан унумли фойдаланишга интилмоқдалар. Улар боғ ва токзорларда, полизларда етилган неъматлару халқимиз ифтихори «оқ олтин»ни тезроқ йиғиб-териб олиш билан банд. Редакциямизнинг агросаноат бўлимига ана шундай долзарб ишларни мадҳ этаётган хатлар кўплаб келиб турибди.

Мактубларнинг кўпчилиги республикамиз халқ хўжалигининг етакчи тармоғи — пахта йиғим-теримига бағишланган. Жумладан сурхондарёлик **Ў. Бекмуродов** бундай деб ёзади. «Денов районидаги «8 Март» колхози пахтакорлари ўн иккинчи беш йилликнинг учинчи йилида 1140 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 35 центнердан ҳосил олиб, давлатга 4 минг тонна «оқ олтин» сотишга аҳд қилишган. Улар ҳосилнинг асосий қисмини — 2800 тоннасини машиналар билан йиғиштириб олишни мўлжалламоқдалар. Ҳозирги пайтда хўжалик деҳқонлари кунига йиллик планнинг 4-4,5 проценти миқдорида пахта тайёрламоқдалар. Айниқса, хўжалик механик-ҳайдовчиларидан М. Аҳмедов, А. Хўжамуродов, Д. Тоғаев, Ҳ. Ражабовлар ўз агрегатлари бункеридан хирмонга кунига 5-6 тоннадан дурдона тўкиб, мусобақада пешқадамлик қилишаётир.

Ж. Турдиев, Р. Жуманиёзова (Андижон), **Т. Шарипов, Г. Хўжақулова, Р. Бойназаров** (Сурхондарё) **Р. Муҳаммадиева, Қ. Эшмуродов** (Самарқанд), **О. Тоҳирова, С. Қодиров** (Бухоро), **М. Муҳанов** (ҚҚАССР), **Л. Маъруповa, Т. Ҳотамов, И. Аминов** (Фарғона), **Б. Жуманиёзов, С. Ўрозметов, Э. Шарипов** (Хоразм), **Б. Султонов** (Тошкент), **С. Бўронов, Б. Маҳмудов, А. Давронов** (Наманган)лар ҳам пахтакорларнинг шу кунлардаги ғайрат-шижоати ва баъзи муаммолари ҳақида ёзиб юборишган.

Тошкент областидан **М. Қаюмов, Ғ. Умаров,** қашқадарёлик **Ж. Элбоев, Х. Аллаев, Х. Назаров, Ҳ. Раҳмонов, И. Баҳодиров,** фарғоналик **У. Ҳалимов, Қ. Солиев, А. Нурматов,** самарқандлик **Б. Шамсиев,** сирдарёлик **Ю. Абдуалимов,** андижонлик **С. Исмоиловлар**нинг турли мавзуларда йўллаган хат-хабарларида ҳам ишчи ва деҳқонларнинг шарафли меҳнатлари улуғланган.

ГАЗЕТАДА БОСИЛМАДИ, АММО ЧОРА КЎРИЛДИ

ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ БЎЛИМИ:

— Тошкент районида яшовчи О. Абдужабборованинг Гулистон қишлоқ амбулаторияси врачлари устидан ёзган шикоят хати кўриб чиқилди. Район марказий касалхонаси бўйича чиқарилган буйруққа мувофиқ, медицина этикаси ва деонтологиясини бузганлиги учун амбулатория бош врачи К. Дадамуҳамедовага ҳайфсан берилди.

ДЕҲҚОНОБОД РАЙОН ПАРТИЯ КОМИТЕТИ:

— Ойбек номли совхозда истиқомат қилувчи А. Сатторов, Э. Жўраев ва А. Чориевларнинг аризаси текширилди.

Ушбу шикоят хат район партия комитети бюросида муҳокама қилинди. Бунда хўжаликни бошқаришда хато ва камчиликларга йўл қўйган коммунист раҳбарлар, мутахассисларнинг бурчи, партиявий масъулияти кўриб чиқилди.

Совхоз директори В. Худойберганов вазифасидан бўшатилди. Хўжалик бошланғич партия ташкилоти секретари Т. Ўроловга қаттиқ виговор берилди. Унинг фаолиятига баҳо бериш коммунистларнинг ҳисобот-сайлов йиғилишига топширилди.

Район агросаноат бирлашмасига барча кадрларни аттестациядан ўтказиш, бош мутахассисларнинг эгаллаб турган вазифаларига муносиблигини кўриб чиқиш юклатилди.

ЖОМБОЙ РАЙОН СОВЕТИ ИЖРОИЯ КОМИТЕТИ:

— Улуғбек номли совхозда яшовчи Б. Ўринованинг «Пахтаой» болалар боғча-яслиси мудираси М. Сафарованинг нотўғри хатти-ҳаракати тўғрисидаги аризаси текшириб чиқилди. Совхоз партия комитети камчиликларга йўл қўйганлиги учун боғча мудираси, коммунист М. Сафаровага қаттиқ виговор эълон қилди.

• Долзарб мавзуда суҳбат

ИШЧИ КОНТРОЛИ, ИШГА КИРИШ!

Ўзбекистон Касаба союзлари республика Советининг секретари А. Г. РУДЕНКО билан суҳбат

ВЦСПС Президиуми «Савдо, умумий овқатланиш ҳамда маиший хизмат кўрсатиш соҳаси корхоналари ва ташкилотлари иши устидан касаба союзлари ишчи контролини кучайтиришнинг кечиктириб бўлмайдиган тадбирлари тўғрисида» қарор қабул қилди. Бу қарор «Труд» газетасида босилган эди, республика нашрлари уни кўчириб босди. Бу ҳужжат бизни ленинча принципларга қайтаради, бу принциплар товарлар ва маҳсулот ишлаб чиқариш ҳамда тақсимлашни контрол қилиш оммавий, умумхалқ тусида, ихтиёрийлик асосида, зўр ғайрат, революцион ташаббускорлик билан олиб борилиши ва миллион-миллион ишчилар ҳамда деҳқонлар томонидан қўллаб-қувватланиши лозимлигини кўзда тутади. Касаба союз Советлари ва комитетларининг ишчи контроли комиссияларига унутилган ролини қайтариб бериш пайти келди. Бу соҳадаги ташкилий ишлар 1 декабргача тугалланиши керак.

— Александр Григорьевич, бу кўп марта бўлгани каби фақат шошма-шошарликни келтириб чиқарадиган навбатдаги кампания эмасми?

— Йўқ, гап узоқ муддатли программа тўғрисида бормоқда. Бу программа мустаҳкам демократик негизга асосланиши керак. Қабул қилинган ҳужжат бошқа кўп ҳужжатлардан шуниси билан фарқ қиладики, бунда стратегия йўналиши кўрсатиб берилган, тактика эса республика, область, шаҳар, район шароитларидан келиб чиқиб, жойларнинг ўзида ишлаб чиқилиши лозим.

Нима учун 1 декабргача тугалланиши керак? Менинг назаримда, революцион ўзгартишлар даврида ишни ҳар қандай пайсалга солиш ўрнини тўлдириб бўлмайдиган нобудгарчиликларга олиб боради. Агар биз савдо, умумий овқатланиш, маиший хизмат кўрсатиш каби жуда катта имкониятларга, таъсирга, яширишнинг ҳожати йўқ, ҳатто сусткашликка эга бўлган тармоқлар хусусида гап бораётганлигини ҳисобга олсак, ишчи контроли олдида жуда кўп иш турганлиги равшан бўлади.

— Демак, аҳолини маҳсулот, саноат моллари ва бошқа товарлар билан таъминлашдаги айни ҳозирги қийинчиликлар шу ҳужжат қабул қилинишига сабаб бўлибди-да?

— Бу менимча, масалани жўн талқин қилишдир. Бунга бошқа нуқтаи назардан қараб кўрайлик. Ишчи контроли ноз-неъматларни ҳар бир конкрет одамнинг қўшган ҳиссасига қараб тақсимлашдан иборат социализмнинг бош принципига асосланган. Турғунлик даврида йўл қўйилган хатолар жуда кўп салбий ҳодисаларни келтириб чиқардики, уларнинг моҳияти бир хил: социал адолатни поймол қилишдир. Одамнинг нуфузи унинг ҳамёнига ёки «ёғлиқ жой» — омбор ёки база мудири эканига қараб белгиланган қудратли «сара» кишилар жамияти ана шундай салбий ҳодисадир. Озиқ-овқат маҳсулотларидан тортиб мураккаб рўзғор техникасигача камчил товарлар «ўз одамлари» орасида тақсимланди ёки тўғридан-тўғри чайқовчилар қўлига тушди (афсуски ҳозир ҳам ана шундай бўлмоқда).

Шу боисдан ҳам товарларни тақсимлаш устидан қаттиқ контрол, меҳнаткашларнинг контролини, жамиятимиз асосий кўпчилигини ташкил этадиган кишиларнинг контролини йўлга қўйиш керак. Социал адолат тантана қилиши лозим, порахўрлик ва таъмагирлик билан ўзига доғ туширган савдо ва хизмат кўрсатиш системасини бузиб ташлаш лозим.

— Ишчи контроли қандай амалга оширилади? Унда меҳнат коллективларидан кимлар қатнашади?

— Маълумки ҳар бир корхона ёки муассаса ўз районидаги бирор озиқ-овқат ёки саноат моллари магазинига бириктиб қўйилган. Ҳозирча расмият учун бириктиб қўйилганлигини таъкидламоқчиман. Эндиликда эса касаба союз Советлари ёки комитетларининг ишчи контроли комиссиялари ана шу магазинларда товарни қабул қилиб олиш ва сотиш устидан **доимий** контрол қилиб боради.

— Бу контрол амалда қандай рўёбга чиқарилади?

— Мазкур пайтда асосий иш билан банд бўлмаган ва меҳнат коллективи ваколатига эга бўлган ишчилар, шунингдек, уруш ва меҳнат ветеранлари қанча товар олинганлиги ва сотилганлигини аниқ ҳисобга олиб борадилар. Тўғри, баъзи бировлар савдо ишчи контроли билан «тил» бириктириб, текширувчилар «фойда»нинг бир қисми ҳисобига савдодаги бузилишларга панжа орасидан қарайдиган бўлиб қолмасмикинлар, деб хавфсирамоқдалар. Бундай бўлмаслигига ишончим комил. Биринчидан, назоратчилар алмашиб турадилар, иккинчидан, турли корхоналар томонидан ҳар томонлама контрол қилинади. Бинобарин, ҳаммани йўлдан оздириб бўлмайди.

Бир мисол. ВЦСПС Президиумининг қарори чиққандан кейин ишчи контроли комиссияси Тошкент шаҳар Киров район озиқ-овқат савдоси идорасига қарашли А. Камолов директорлик қилаётган 66-гастрономни текширди. Омборда колбаса, 750 килограммдан кўп гўшт, юқори нав ун борлиги аниқланди. Магазин ходимлари маълум мақсадни кўзлаб, атайлаб ҳисоб-китобни чалкаштирганлар. Контрол ишга тажрибали мутахассисларни жалб қилди. Улар тугунни тезда ечиб ташладилар. Бунга қадар гастрономда министрлик комиссияси ҳеч қандай нуқсонни аниқлай олмаган эди.

Кези келганда шундай янгиликни таъкидламоқчиман: ишчи комиссиялари жамоатчилик асосида эмас, ҳақ эвазига мутахассисларни таклиф этишга ҳақлидирлар, уларга касаба союз бюджетидан ҳақ тўланади. Жуда қўпол бузилишларга дуч келинган тақдирда, юқори касаба союз органларига мурожаат қилиш мумкин, улар сира кечиктирмай ишни текширишга мажбурдир.

— Ҳозир кооператорлардан жуда кўп шикоят қилишмоқда. Асосий эътирозлардан бири шундаки, кооператорлар товарларни давлат нархида сотиб олиб, уч баравар қимматга пулламоқда. Ишчи комиссиялари бундай аҳволни ўнглай оладими?

— Ҳа, бу уларнинг бевосита вазифасидир. Лекин бу ўринда касаба союз комитетлари халқ депутатлари Советлари билан биргаликда ҳаракат қилишлари лозим. Районларда, шаҳарларда, областларда чакана савдо тармоқларида кооперативларга сотиладиган товарлар рўйхатини белгилаб қўйиш керак. Табиийки, буни ҳам контрол қилиш комиссиялар вазифасига киради.

Қабул қилинган қарор демократик негиз асосига қурилганлигини таъкидлаб ўтганим тасодифий эмас. Областлар ва шаҳарларда жамоат матбуот марказларини барпо этишни кўзда тутувчи тавсияномалар бор. Бундай матбуот марказлари савдо қоидаларининг бузилиши фактлари тўғрисида хабар қилибгина қолмай, энг яхши савдо, умумий овқатланиш, сервис корхоналарининг тажрибасини ҳам пропаганда қилади.

Ҳар бир касаба союз область комитетида ишчи комиссиялари эътирозларини тезда ҳисобга олиши лозим бўлган оператив группа иш олиб боради. Бундай группа Ўзсовпрофда ҳозирнинг ўзидаёқ ишлаб турибди. Эрталабдан иш кунининг охиригача истаган киши 56-47-95, 56-48-81, 56-53-97, 56-86-73 телефонлари орқали қўнғироқ қилиб, у ёки бу ошхонада, магазинда, кирхонадаги иш ҳақида ўз фикрини айтиши мумкин... Ташвиш кўпаяди, албатта, лекин иш шуни тақозо этади.

Шуни алоҳида таъкидламоқчиман: ишчи комиссиялари шунчаки контрол қилувчи орган бўлиб қолмай, айни вақтда тадқиқот органи ҳамдир. Улар тақчиллик сабабларини аниқлашга, уни тугатиш йўлларини белгилашга ёрдам берадилар. Совет ва хўжалик органлари тегишли масалаларни ҳал қилиш чоғида комиссияларнинг фикрларини ҳисобга оладилар.

— Бу гаплар ишонарли. Лекин... «баррикаданинг нариги томонида» савдо соҳасидаги порахўр корчалонлар туришибди. Улар ўз позицияларини осонликча бўшатиб бермайдилар. Бу ҳам ҳисобга олинганми?

— Ҳа, ҳисобга олинган. Лекин мен таъкидлаб ўтмоқчиман: эндиликда ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг ўзига хос рақобатчиси (тушунарлики, қонунда кўзда тутилган рақобатчиси) пайдо бўлмоқда. Унинг вазифаси савдо, умумий овқатланиш, маиший хизмат кўрсатиш устидан контрол қилиб боришдан иборат. Ишчи комиссияларининг аниқ ва бехато ишлаши учун тегишли касаба союз комитетининг раиси шахсан жавобгардир. Иш жараёнида контрол формалари такомиллаштириб борилади.

— ГУМ ёки ЦУМ каби катта магазинлар, республика ва область савдо базалари нима бўлади? Уларни ким контрол қилади?

— Уларни бевосита область касаба союзлари ва Ўзсовпроф контрол қилади. У ерларга энг принципиал ва тажрибали ходимлар юборилади. Мактаблар ва болалар боғчаларида болаларнинг овқатланиши тўғрисида алоҳида гапириш керак. Бу соҳада ота-оналар комитетларига барча ваколатлар бериб қўйилади. Ўз фарзандлари учун тайёрланган овқатнинг сифатига ҳаммадан кўра ота-оналар яхшироқ баҳо бера оладилар.

Олдимизда қийин ишлар турганлигини биламиз. Лекин бошқача иш тутиб бўлмайди.

Л. ЛЕВИН,
ЎзТАГ мухбири.

МУҲИМ ҚЎЛЛАНМА

«Хўжалик юритишнинг иқтисодий методлари» номли ўқув қўлланмаси ўзбек тилида чоп этилди. Унда хўжалик юритиш иқтисодий методларининг моҳияти, уларнинг агросаноат комплексини ривожлантиришдаги роли ҳамда колхоз ва совхозларни хўжалик ҳисоби ва ўз ўзини маблағ билан таъминлашга ўтказиш шарт-шароитлари ва йўллари очиб берилади.

Колхоз ва совхозларнинг раҳбарлари, агросаноат корхоналарининг мутахассисларига мўлжалланган бу китобдан қишлоқ хўжалиги ўқув юртларининг талабалари ва барча қишлоқ меҳнаткашлари ҳам фойдаланишлари мумкин.

«Меҳнат» нашриёти босмадан чиқарган бу қўлланмада ички хўжалик ҳисоби ва коллектив пудрат турли формаларининг механизми, интенсив технологияни қўллаш тажрибаси, уларнинг иқтисодий самарадорлиги сингари масалаларга ҳам кенг ўрин берилган.

• Спорт

ОЛИМПИАДАДАН СЎНГ:

«Олтин тож» эгаси

⊙ XXIV Олимпиада ўйинлари тарих саҳифасига ёзилган бўлса ҳам спортчилар маҳорати ва улар эришган натижалар ҳамон жаҳон жамоатчилиги, матбуотнинг диққат марказида бўлиб турибди. «XXIV Олимпиада ўйинларининг энг яхши спортчиси» унвони таъсис этилган эди.

«Олтин тож» деб номланган бу мукофотга АДН агентлигининг хабарига кўра Германия Демократик Республикаси спортчиси Кристин Отто сазовор бўлган. Бу мукофот унга топширилади. ГДРлик спортчи хотин-қизлар ўртасидаги сузиш мусобақасида олти марта ғолиб чиқди.

ШАШКА:

Маҳорат кўриги

⊙ Навоий шаҳрида «Олтин водий» Бутуниттифоқ турнири якунланди. Анъанавий кўрикда мамлакатимизнинг кучли шашкачилари иштирок этдилар.

Жаҳоннинг собиқ чемпиони москвалик гроссмейстер А. Кандауров ғолиб чиқди. У ўн беш имкониятдан ўн бир очко тўплади. Самарқандлик М. Фозилов, (10,5 очко) ва бокулик В. Габриелян (10 очко) иккинчи ва учинчи ўринларни эгаллашди.

Навоийлик шашкачи Б. Ҳамидовнинг ўйинлари кўпчиликка маъқул бўлди. Кучли ва тажрибали шашкачилар баҳсида у еттинчи ўринни эгаллаб, спорт мастери нормасини бажарди.

Келаси йили бу кўрик янада оммавийлашади. Мамлакат шаҳарларининг командалари ўртасида мусобақа ўтказиш кўзда тутилмоқда.

ТЕННИС:

Ғолиб аниқланди

⊙ Республикамиз пойтахтидаги «Динамо» теннис майдончалари бир неча кун давомида мухлислар билан гавжум бўлди. Бу ерда Ўзбекистон биринчилиги учун теннис бўйича баҳслар ўтказилди. Иттифоқдош республикалар вакилларининг очиқ биринчилик ўйинларида иштирок этиши ғоят қизиқарли бўлди. 47 теннисчи ва 34 теннисчи хотин-қиз мусобақа ғолиби бўлиш учун якка ҳамда жуфт ҳолда беллашдилар.

Ригалик А. Штромбах биринчи ўринни эгаллади. Ғолиб командадоши Г. Дзелде билан жуфт ҳолдаги мусобақаларда тошкентлик О. Канин ва Ю. Иевлевни енгиб, яна биринчи бўлишди.

Тошкентлик теннисчи Т. Федорова мусобақанинг учинчи совриндорлигини қўлга киритди.

Редактор
Л. ҚАЮМОВ.

ОБЛИГАЦИЯЛАРИНГИЗНИ ТЕКШИРИНГ

1982 ЙИЛГИ ДАВЛАТ ИЧКИ ЮТУҚЛИ ЗАЕМИ

54-ТИРАЖИНИНГ

РАСМИЙ ЖАДВАЛИ

БУ ТИРАЖ 1988 ЙИЛ 30 СЕНТЯБРДА САМАРҚАНД ШАҲРИДА ЎЙНАЛДИ.

Заёмнинг қирқ бир разрядидаги серия ва облигацияларининг қуйидаги номерларига ютуқлар чиқди.

серия номерлари	облигация номерлари	ютуқ миқдори (сўм билан)	серия номерлари	облигация номерлари	ютуқ миқдори (сўм билан)	серия номерлари	облигация номерлари	ютуқ миқдори (сўм билан)
200019	097*)	1000	236319	033*)	500	268395	097*)	1000
200228	075*)	500	236636	008*)	1000	269073	1—100	250
200751	088*)	500	236739	1—100	100	269074	1—100	250
201215	031*)	2500	237332	010*)	500	270804	081*)	500
201438	073*)	2500	237615	081*)	2500	271741	1—100	100
202035	084*)	500	237982	045*)	500	272309	042*)	500
203829	1—100	100	238045	1—100	100	272492	1—100	100
203939	1—100	250	238257	1—100	250	272886	1—100	100
203991	009*)	1000	238631	1—100	250	273578	088*)	500
204191	094*)	1000	238933	083*)	1000	274039	1—100	100
204682	1—100	100	239703	063*)	5000	274061	1—100	250
207425	054*)	1000	240120	020*)	1000	274470	015*)	500
208228	009*)	1000	240237	046*)	2500	274573	1—100	250
208265	019*)	500	240710	060*)	500	274810	1—100	250
209386	058*)	1000	241271	095*)	1000	275176	1—100	100
209534	081*)	1000	242238	076*)	500	276235	037*)	500
210137	099*)	1000	242822	1—100	100	277270	089*)	1000
210780	1—100	250	243616	018*)	1000	278420	1—100	100
211150	1—100	250	244185	073*)	5000	278703	078*)	2500
211243	1—100	100	244631	036*)	1000	279609	1—100	100
212073	043*)	1000	245577	063*)	1000	279623	1—100	250
212570	1—100	100	246816	031*)	10000	279778	013*)	500
214401	099*)	1000	246992	1—100	250	280118	039*)	1000
214687	043*)	500	247051	071*)	1000	280538	096*)	500
216137	1—100	250	248297	030*)	2500	280585	1—100	250
216164	011*)	2500	248413	068*)	500	281216	1—100	100
216183	1—100	100	249324	019*)	1000	281465	1—100	100
216427	003*)	500	250401	099*)	500	281566	099*)	500
216502	026*)	2500	251090	011*)	500	281865	096*)	500
217139	054*)	500	251352	1—100	100	282629	052*)	500
217488	1—100	250	251604	029*)	500	282775	046*)	1000
217738	051*)	500	251988	1—100	100	283061	1—100	100
218085	078*)	1000	252311	012*)	1000	283522	090*)	500
219055	032*)	500	252741	044*)	1000	284138	098*)	1000
219649	1—100	250	253189	031*)	500	284363	060*)	1000
219745	1—100	250	254484	022*)	2500	285064	034*)	2500
221451	027*)	500	254628	1—100	100	285376	083*)	1000
223226	1—100	250	254865	084*)	500	285821	058*)	1000
223504	033*)	1000	255394	006*)	1000	286889	1—100	100
223506	1—100	100	255478	074*)	1000	288092	036*)	5000
224181	002*)	1000	255650	047*)	1000	288642	014*)	1000
224833	1—100	100	255854	045*)	2500	288842	1—100	100
224992	1—100	250	256091	055*)	500	289549	1—100	100
225652	1—100	250	256785	067*)	5000	291013	1—100	100
226379	1—100	250	258662	1—100	100	291072	079*)	1000
226698	050*)	500	259635	088*)	500	291189	029*)	5000
226907	052*)	2500	259853	1—100	250	291318	1—100	100
227804	042*)	1000	260028	1—100	100	291799	035*)	500
227964	046*)	500	260063	029*)	1000	292012	1—100	100
228962	018*)	2500	260721	042*)	1000	293105	1—100	100
229120	066*)	500	261040	054*)	500	293170	097*)	500
229329	1—100	100	262451	062*)	1000	293221	045*)	2500
229634	066*)	500	263046	069*)	1000	293368	079*)	500
231432	092*)	1000	263512	056*)	2500	293464	1—100	100
233003	1—100	100	263733	1—100	250	293594	026*)	1000
233932	038*)	1000	264363	008*)	1000	294564	047*)	500
233942	1—100	500	265754	1—100	500	295088	057*)	1000
234098	1—100	250	265763	097*)	2500	295570	050*)	2500
234232	036*)	1000	265889	1—100	100	295929	095*)	500
234554	076*)	500	266018	1—100	100	296163	023*)	1000
234832	1—100	100	266064	1—100	100	296375	048*)	500
234870	098*)	500	267123	087*)	2500	296441	083*)	1000
234927	1—100	100				296952	1—100	100
234948	032*)	500	267465	041*)	2500	297099	003*)	1000
234970	029*)	500	267666	052*)	500	297910	098*)	1000
235356	004*)	1000	267841	1—100	250	299095	1—100	100
235863	009*)	1000	268298	066*)	1000	299558	086*)	2500

Шу сериядаги облигацияларнинг қолган 99 номерига 100 сўмдан ютуқ чиқди.

Жадвалда 50 сўмлик облигацияларга чиққан ютуқлар кўрсатилган.

100 сўмлик облигацияларга бир хил миқдорда — 100, 250, 500 сўм ютуқ чиққан тақдирда ютуқ чиққан сериядаги облигацияларнинг барча номерларига айнан 200, 500, 1000 сўм ютуқ тўланади. 100 сўмлик облигация номерларидан бирига 500, 1000, 2500, 5000, 10000 сўм миқдорида ютуқ чиққанда унинг иккинчи номерига 100 сўм чиқади ва облигация бўйича 600, 1100, 2600, 5100, 10100 сўм тўланади. 25 сўм қийматидаги облигацияларга 50 сўмлик облигацияга чиққан ютуқнинг ярми тўланади.

Ютуқ пулига ютуқ чиққан облигациянинг бевосита қиймати ҳам киради.

Мазкур жадвал расмий ҳужжат ҳисобланиб, СССР Жамғармалар банкининг муассасалари ана шу ҳужжат асосида газетанинг навбатдаги сони чиққан кундан бошлаб ютуқларни белгиланган тартибда тўлай бошлайди.

Ютуқлар тиражини ўтказиш бўйича комиссия раиси — халқ депутатлари Самарқанд область Совети ижроия комитети раисининг ўринбосари —
В. И. ЛЕОНЕВ.
Комиссиянинг масъул секретари —
В. А. ПРИТКОВА.

Совет жиноят қидирув хизмати—70 ёшда

ҲУҚУҚ-ТАРТИБОТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ЙЎЛИДА

Ўзбекистон милицияси жиноят-қидирув жанговар отряди бир қанча авлодларининг вакиллари 5 октябрь куни Тошкентда Ички ишлар министрлиги системасининг ана шу хизмати тузилган кунга 70 йил тўлишига бағишланган тантанали йиғилишга тўпландилар.

Социалистик мулкни талон-торож қилувчиларга, совет кишиларининг тинчлиги ва осойишталигини бузувчи шахсларга қарши тинмай кураш олиб бораётган кишиларни табриклаш учун шаҳар жамоатчилиги вакиллари келдилар. Йиғилишда таъкидлаб ўтилганидек, ички ишлар органлари билан меҳнаткашлар кенг оммасининг бузилмас алоқасигина республикада зарур тартибни мустаҳкамлашга ёрдам бериши мумкин.

Йиғилишда Ўзбекистон ССР Ички ишлар министрлиги ходимларидан бир группасига «Жамоат тартибини сақлашдаги аъло хизмати учун» медаллари, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиқлари топширилди. Бу мукофотлар билан улар юксак профессионал маҳоратлари, ўз хизмат бурчларини, қасамёд талабларини ҳалол бажарганликлари, оператив хизмат фаолиятида юксак кўрсаткичларга эришганликлари учун тақдирланган эдилар.

(ЎзТАГ).

БАЙРАМЛАРДА ҲАМ ИШЛАЙДИГАНЛАР

Шундай касблар борки, бундай касбларнинг эгалари ўз хизмат бурчларидан... камдан-кам дам оладилар. Кўпинча иш билан кун—тунларга уланиб кетади. Тушки танаффус ёки якшанба кунларини оила билан биргаликда ўтказиш орзуга айланиб қолади. Ўз-ўзидан равшанки, турмушнинг бундай маромига ҳамма ҳам бардош беравермайди. Айниқса тез-тез қулоқлари ёнидан ўқ визиллаб ўтса, кўз олдида пичоқ тиғи пайдо бўлса, бундай ҳаётга бардош бериш қийин бўлади.

Бутун мамлакатимизда ташкил этилганлигининг 70 йиллиги нишонланаётган жиноят қидирув хизмати ходимлари бундай «романтикани» жуда кўп ҳис этадилар.

— Биласизми, бизда жиноят қидирув соҳасида ҳеч бўлмаса эллик ёшигача актив ишлаган ветеранлар жуда кам, — Ўзбекистон ССР Ички ишлар министрлиги жиноят қидирув бошқармасининг бошлиғи, милиция подполковниги Владимир Васильевич Гордиенко ЎзТАГ мухбири билан суҳбатни ана шундай кутилмаган гапдан бошлади. — Одамларни қанчалик асрамайлик, уларнинг иш режимини касаба союз ва меҳнат қонунлари талабларига қанчалик мослаштирмайлик, барибир уддалай олмаяпмиз. Жиноят қидирув соҳасида ишлаш учун Совет ҳокимиятининг дастлабки йиллариданоқ одатда энг мард, фидокор кишилар келар эдилар. Улар учун иш ҳамиша ҳаётнинг ўзи эди.

«Қўрқув ва таъма нималигини билмайдиган паҳлавонлар» — чекистларни ана шундай деб атар эдилар. Ҳозир эса бундай дейишмайди. Лекин, бу гапнинг моҳияти сақланиб қолди. Маълум даврларда баъзи бировлар чекист деган ҳалол номга доғ туширганларига қарамай, сақланиб қолди. Шуни ҳам айтиш керакки, ҳалол—пок кишилар айни шу жиноят қидирув хизматида, унинг ходимлари орасида кўп бўлиб чиқди.

Буни мавриди келгани учун айтиб ўтдим. Владимир Васильевич билан суҳбатимиз эса жиноят қидирув ходимларининг шу кунлардаги ишлари тўғрисида борди. Суҳбат давомида телефонлар тез-тез жиринглар, қисқа-қисқа ахборот берилар, талончилик, ўғирлик... ҳақида ташвишли сигналлар келиб турар эди. Фаолиятсизлик, сусткашлик учун милицияни ҳақоратлаш одат тусига кириб қолган. Арзимаган нарса учун ҳам: «Милиция қаёққа қараяпти» деб ҳитоб қиламиз.

Мана бир неча рақам. Йил бошидан буён республикада 3 мингдан ортиқ одам ғойиб бўлди: болалар из қолдирмай уйдан қочишади, «алиментчилар» иш жойларини ўзгартиришади, бахтсиз ҳодисалар юз берганда одамларнинг кимлигини ҳеч ким таний олмайди. Бундай ҳолларда жиноят қидирув ходимлари биринчи бўлиб ишга киришадилар. Минглаб кишилардан сўраб-суриштирилади, ҳодиса юз берган жой текширилади, ҳар хил вариантлар таҳлил этилади, боғлиқ жиҳатлар ўрганиб чиқилади. Бу жуда машаққатли иш. Жиноят қидирув ходимлари ўша ғойиб бўлган одамлардан икки ярим минг нафарини қидириб топиши учун улардан оперативлик, аҳиллик ва аниқлик, маҳорат талаб қилинади.

Мен В. Гордиенкодан жиноятни очиш, жиноятни содир қилган кишини аниқлаш учун жиноят қидирув ходимига қанча вақт берилишини сўрадим. Кейин эса саволимнинг ноўринлигидан ўзим ҳам уялиб кетдим. Бунинг сабаби бор.

— Ҳамза районида 11 сентябрга ўтар кечаси квартиралардан бирига ўғри тушди. Қурол кўрсатиб, дўқ қилиб, кўпгина пулни олиб кетди. Эрталаб уй бекаси милицияга хабар қилмаслигига ишончи комил бўлган ўғри (шундай тоифадаги одамлар ҳам, афсуски, бор) бу муваффақиятни «ювмоқчи» бўлди. Ходимларимиздан бири илгари судланган, ҳеч қаерда ишламаётган одамда қаердан пул пайдо бўлиб қолди, деб унга эътибор берди... Шу тариқа биз жиноятчи орқали жиноят юз берганлигини аниқладик.

Ёки бўлмаса бошқа бир ҳодиса, бу ҳам сентябрь ойида, фақат 1986 йил сентябрида бўлган. Жума шаҳрида номаълум кишилар томонидан М. Мамедов деган гражданин ўлдирилди. Шошилинч ўтказилган оператив —қидирув тадбирлари натижа бермади. Ишимизни яхши билмайдиган кишилар бу иш архивга ташлаб юборилди, деб ўйлаган бўлсалар керак, чунки одатдагидек шикоятлар ёзилди, милиция ходимларини жазолаш илтимос қилинди. Қидирув эса тўхтатилмаган эди, энди у фақат бошқа йўлдан, бошқача технология асосида борар эди. Натижада жиноят фош этилди, қотиллар суддан қочиб қутила олмадилар. Содир этилган жиноят учун жазонинг муқаррарлиги — бизнинг ана шу асосий принципимиз тантана қилди. Самарқанд область ички ишлар бошқармасининг буйруғида жиноят қидирув бўлими бошлиғининг ўринбосари Р. Какамбоев, бўлим бошлиғи М. Акромов, катта оператив вакиллар К. Рустамов, А. Юсупов, С. Бобомуродов моҳирлик билан иш олиб борганликлари қайд этилди.

Ҳақиқатан ҳам, энг муҳими, бирорта ҳам жиноят очилмай қолмаслиги, бирорта ҳам жиноятчи жазоланмай қолмаслиги керак. Жиноятни фош этиш учун бериладиган вақт эса — қанча тезроқ бўлса, шунча яхши.

Пировардида жиноят қидирув бошқармаси бошлиғига яна бир савол: ҳар ҳолда ҳозир бу хизматда нималар ўзгармоқда?

— Кўп нарса ўзгармоқда. Энг аввало, одамлар билан, меҳнаткашлар, бутун аҳоли билан ўзаро муносабат ўзгармоқда. Ҳозир биз ўз ишимиз тўғрисида гражданларни тез-тез хабардор қилмоқдамиз, уларнинг ёрдамига тобора кўпроқ таянмоқдамиз. Бунингсиз ҳозир ишлаб бўлмайди. Оммавий ахборот воситалари билан алоқалар ҳам мустаҳкамланди — газетхонлар буни сезиб турибди. Бу практикани бундан буён ҳам давом эттиравермиз.

— Суҳбат учун раҳмат. Жиноят қидирув хизматининг барча ходимларини байрам билан яна бир бор табриклаймиз.

В. ГЛАДИЛОВ.
ЎзТАГ мухбири.

Театр

ҲАМЗА НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 6/Х да **Куёв**, 7/Х да **Истамбул фожиаси.**

МУҚИМИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ МУЗИКАЛИ ТЕАТРИДА — 6/Х да **Зўлдир**, 7/Х да **Байрам концерти.**

ЎЗБЕК ДАВЛАТ «ЁШ ГВАРДИЯ» ДРАМА ТЕАТРИДА — 6/Х да **Сўнаётган юлдузлар** (19.00), 7/Х да **Қора камар** (19.00).

•

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА

10 октябрдан 14 октябргача
ФАҚАТ 5 КУН МОБАЙНИДА
СССРда биринчи марта Мўғилистон цирки етакчи усталарининг
ГАСТРОЛЛАРИ

Катта ранг-баранг программадаги томошалар.

Томошалар соат 19.30 да бошланади.

Билетлар сотилмоқда.

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг Қўлёзмалар институти коллективи институтнинг илмий ходими С. Шукуруллаевага онаси

Тўхтахон СОАТОВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

«Ўзбекгеология» Бош бошқармаси ва геология-разведка ишлари ишчилари касаба союзининг Ўзбекистон республика комитети президиуми бошқарма бошлиғининг ўринбосари А. З. Йўлдошевга ўғли

Дилмурод ЙЎЛДОШЕВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

• Тингланг, томоша қилинг

6 ОКТЯБРЬ, ПАЙШАНБА

МТ-I. 7.00 — «120 минут». 9.05 — Футбол. Европа кубоклари. 10.45 — Мультфильм. 11.05 — Янгиликлар. 11.15 — Бошқача бўлиши мумкин эмас. 16.00 — Янгиликлар. 16.10 — Қайта қуриш прожектори. 16.20 — Ҳужжатли фильм. 16.45 — Горький телевидение студиясининг программаси. 7.35 — Мультфильм. 17.45 — ...16 ёшгача ва ундан катталар. 18.30 — ГДР миллий байрами — Республика кунига. 19.30 — Дунё воқеалари. 19.45 — Футбол. Европа чемпионларининг кубоги. 1/16 финал. «Гленторан» (Шимолий Ирландия) — «Спартак» (Москва). УЕФА кубоги. 1/32 финал. «Бордо» (Франция) — «Днепр» (Днепропетровск). 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — Кинопрограмма. 23.45 — Дунё воқеалари. 23.55 — Александр Розенбаум куйлайди.

МТ-II. 9.00 — Гимнастика. 9.15 — Илмий-оммабоп фильм. 9.35 — Табиатшунослик. 9.55 — Илмий-оммабоп фильм. 10.05 — Испан тили. 10.55 — Маржонларнинг сирли олами. 11.05 — Монументал ва портрет ҳайкалтарошлиги. 11.35 — А. Н. Островский. 12.05 — Испан тили. 13.05 — «Жиноят қидирув бўлими бошлиғининг ҳаётидан». Бадиий фильм. 14.35 — Ҳужжатли фильм. 15.25 — Янгиликлар. 15.35 — «Бу ҳаммаси у ҳақда». Бадиий фильм, 3-серия. 18.35 — Янгиликлар. 18.45 — Мультфильм. 19.05 — П. И. Чайковский номли халқаро конкурс лауреатлари. 19.55 — Реклама. 20.00 — Ритмик гимнастика. 20.30 — Хайрли тун, кичкинтойлар! 20.45 — Ҳамма учун ва ҳар бир киши учун. 21.15 — 1988 йил қўшиқлари. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — «Кулги кечаси» кўрсатуви саҳифаларида. 23.30 — Янгиликлар.

УзТВ-I. 15.00 — Спорт. 15.30 — «Кўл тубидаги хазина». Бадиий фильм. 16.45 — Табиатшунослик. 17.15 — Телефильм. 17.30 — Физика. 18.00 — Янгиликлар. 18.15 — Агросаноат ва Озиқ-овқат программаси. 18.45 — Ахборот. 19.00 — Футбол. «Пахтакор» — «Помир». 20.50 — Концерт. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — Ҳаёт қувончлари ва ташвишлари.

РАДИО

БИРИНЧИ ПРОГРАММА. 8.30 — Ёшлик куйлайди. 9.30 — Қувноқ тароналар. 9.45 — Советлар ва қайта қуриш. 12.10 — Ишчинома. 12.30 — Ўзбекистон ёзувчиларининг янги асарлари. 13.00 — Малши. 13.30 — М. Танич шеърлари билан айтиладиган қўшиқлар. 14.00 — Қишлоқ хўжалик ходимлари учун эшиттириш. 15.00 — Гидрометеорологлар учун эшиттириш. 15.40 — «Ғунча» — «Юлдузча» меҳмони. 18.15 — ГДР миллий байрами — Республика кунига. 18.30 — М. Тожиев. 3-симфония. 19.20 — Юность Узбекистана. 19.50 — Халқаро кундалик 20.15 — Футбол. «Пахтакор» — «Помир». 21.10 — Элга хизмат — олий ҳиммат. 21.30 — Чорвадорлар учун концерт. 22.45 — Рубоб тароналари. 23.00 — Оқшом тўлқинларида.

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ
(«Советский Узбекистан»)
Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР
Издается на узбекском языке

Редакция адреси: 700083, ГСП, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

Хатлар ва оммавий ишлар бўлими телефонлари — 33-21-43, 32-53-16, 32-53-20, 32-53-21, 33-11-49, 32-54-06.

Р. — 11019. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. А. — 230. ИНДЕКС 64583. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12